

Eszterházy Károly Főiskola
Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar
Szociálpedagógia Tanszék

**A fiatalkorú bűnelkövetők reszocializációs
nevelése az Aszódi Javítóintézetben**

Konzulens: Dr. Ludányi Ágnes
tanszékvezető főiskolai tanár

Készítette: Miklós Rita
*szociálpedagógia szak
levelező tagozat*

Eger, 2013

SZAKDOLGOZATI KONZULTÁCIÓ IGAZOLÁSA

Dátum	Konzulens aláírása

A szakdolgozat beadható:.....

A beadás dátuma:.....

.....
konzulens aláírása

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
1. Bevezetés.....	3
2. A bűnözés, avagy a társadalmi normáktól eltérő deviáns viselkedés.....	5
2.1. A deviancia értelmezése.....	5
2.2. A bűnözés jelentése a deviáns viselkedési forma területén belül.....	6
2.3. Devianciaelméletek.....	7
2.3.1. Pszichológiai elméletek.....	7
2.3.2. Szociológiai elméletek.....	10
2.4. Bűnözési kép magyarországi viszonylatban a rendszerváltás óta.....	12
3. Fiatalkorú bűnelkövetők.....	16
3.1. A fiatalkorú bűnözés okai, háttere.....	16
3.1.1 A fiatalkorú bűnelkövetők bűncselekményeinek típusai.....	20
3.2. Büntetőjogi intézkedések.....	21
4. Reszocializáció, mint a társadalomba való visszahelyezés folyamata.....	24
4.1. A leszocializáció értelmezése.....	24
4.2. Az aszódi javítóintézet.....	26
4.3. A Kutatás.....	29
4.3.1. A kutatás célja.....	29
4.3.2. A kutatás hipotézisei.....	29
4.3.3. A kutatás módszere és idődimenziója.....	29
4.4. Interjú a csoportok nevelőivel.....	30
4.5. Interjúk feldolgozása.....	31
5. Összegzés.....	35
6. Felhasznált irodalom.....	37
6.1. Nyomtatott szakirodalom:.....	37
6.2. Internetes hivatkozás:.....	38
Mellékletek.....	40
Köszönetnyilvánítás.....	49

1. Bevezetés

Szakedolgozatomnak témájaként azért választottam a „Fiatalok bűnelkövetők reszocializációs nevelése az Aszódi Javítóintézetben” címet, mert mindig is foglalkoztatott az, hogy mint deviáns fiatalok magatartását, miként és hogyan tudják korrigálni a javítóintézeti nevelés során. Milyen problémák által alakul ki ez a társadalmi jelenség, és milyen eszközök szükségesek ahhoz, hogy a javítóintézeti nevelésre ítélt fiatalok egyének, reszocializációs nevelési módszer keretein belül vissza tudjanak illeszkedni a társadalomba.

Kutatásom legfőbb irányvonala a deviáns viselkedésű fiatalok bűnelkövetők reszocializációjára terjedt ki, konkretizálva a javítóintézet keretein belül folyó nevelési módszerekre. Ezen módszerek megismeréséhez, sikerült betekintést nyernem és tapasztalatokat gyűjtenem, hiszen a három év során eltöltött gyakorlataim helyszíne többnyire az aszódi javítóintézet keretein belül valósulhatott meg, ahol lehetőségemül szolgálhatott a fiatalok elítéltekkel folyó munkálataikba való betekintés.

A rendszerváltást követően napjainkig a bűnözés, ezen konkrét meghatározáson belül a fiatalok kriminalitása kimagaslóan megnövekedett. A fiatalok bűnelkövetése, egy igen elterjedt problémának tekinthető. A bűnözés negatív hatásai révén, kiemelkedő figyelmet kap ez a fajta normaszegő, avagy normaszegő viselkedés, hiszen számos problémát szülhet egy jól működő társadalomban. Ez azt jelenti, hogy ennek a magatartásnak a megjelenése gátolhatja és veszélyeztetheti a társadalom stabilitását. Ez a fajta probléma napjainkban sajnos igencsak tömegjelenséggé nőtte ki magát. Éppen ezért tartom fontosnak a fiatalok elítéltekkel való hatékony foglalkozást, hiszen eredményes foglalkozásról lévén szó, nagyobb esély van rá, hogy sikeresen visszavezethetők a társadalomba. Azáltal, hogy a fiatalok bűnelkövetők javítóintézetbe kerülnek, úgy gondolom, hogy esélyt kapnak arra, hogy viselkedésükben változzanak.

Dolgozatom első nagy fejezetében bemutatom a szakirodalom szerint a devianciát, ezen belül a bűnözést, ahol az olvasó lehetőséget kap a társadalmi probléma megismerésére. Értelmezésre kerül a deviancia, avagy a társadalom számára elfogadhatatlan normaszegő viselkedés konkretizálása. Ezen kívül ismertetem az ehhez kapcsolódó devianciaelméleteket, amelyek által könnyebb lesz megérteni miértjét az adott tömegjelenségnek, illetve betekintést adok a bűnözési kép alakulásáról kicsiny országunk szempontjából, hogyan is alakult a bűnözések száma a rendszerváltás óta. Ezt követően a

második fejezetben a fiatalok bűnözőkre helyeződik a hangsúly, ahol a bűncselekmények okait és ezek jellemzőit fejtem ki, az ehhez kapcsolódó bűncselekmény típusokkal. Fontos hozzákapcsolni a bűncselekmény elkövetését és az ehhez fűződő büntetés kiszabását, avagy a büntetőjogi intézkedéseket, mint következményeket. Dolgozatom harmadik nagy fejezetében a korrekció, vagyis a fiatalok bűnelkövetők reszocializációja kerül ismertetésre, ahol kutatásom témája is teret fog kapni az interjúk során feldolgozott információk által. Céлом, volt, hogy felderítsem milyen módszerek segítségével lehetséges e társadalmi jelenség korrigálása, a fiatalok fejlesztése, tanítása, nevelése. A kutatás módszere interjú lekérdezésével zajlott Aszódon az Aszódi Javítóintézetben dolgozó nevelőkkel.

„A börtönök és a büntetések fabatkát sem érnek ahhoz képest, amit az jelent, ha bizalommal vannak egy ember iránt. Ez a bizalom azt jelzi a bajban lévő embernek, hogy valakitől szeretetet kap és nem gyűlöletet.”

Alexander Sutherland Neill

2. A bűnözés, avagy a társadalmi normáktól eltérő deviáns viselkedés

2.1. A deviancia értelmezése

Maga a deviancia egyfajta viselkedés csoport, amibe minden olyan, a normálistól eltérő magatartásforma tartozik, ami a társadalom számára nem tolerált, elítélt. Minden tudományág másképpen közelíti és építi fel a deviancia fogalmát. „Napjainkban közmegegyezésen alapszik az olyan viselkedéseknek, mint az alkoholizmus, öngyilkosság, mentális betegségek bizonyos fajtái, kábítószer-fogyasztás, bűnözés, devianciaként való meghatározása. Ezek az úgynevezett „klasszikus vagy hagyományos devianciák”, ez alatt értve azt, miszerint ezek a viselkedések hosszú történelmi időn át szilárdan tartják deviáns megítélésüket, illetve a világ nagy részében (kultúrkörtől függetlenül) és az emberek többsége tudatában (függetlenül társadalmi hovatartozásukra), valamint a különböző normarendszerek (szokások, erkölcs, jog) tekintetében is, ekként minősítettek.”¹ **(Rosta 2007, 36.)** A devianciák értelmezésében tehát ki lehet jelenti azt, hogy olyan normaszegő viselkedésekről van szó, amiket egy adott társadalom nem fogad be. Egy multikulturális társadalmat nézve, ahol több eltérő kultúra is szerepet kap a mindennapi életben jellemző, hogy az adott kultúrák fogják meghatározni, hogy számukra mi az alap normalitás, tehát mi nem tekinthető normasértő viselkedésnek. Az, hogy mit is jelent maga az a szó, hogy normális, elvárt viselkedés az csak egy adott társadalom kultúrájától és normáitól függ. A fent megemlített deviáns, azaz problematikus viselkedések koronként változó megítélést eredményeztek. Rosta Andrea a következő képet ítélte meg: „Ahogy a világ alakul, fejlődik, úgy kerülnek napvilágra újabb és újabb magatartási minták és ezektől való eltérések, illetve változnak meg korábbi tételek minősítése.”² **(Rosta 2007, 36.)** Azonban deviáns viselkedésű egyének, akik megszegik az alapvető normákat, tehát szabályszegők, mindig is lesznek. Az adott társadalom számára egy jól funkcionáló, stabil egységet bont meg, ami diszfunkcionális jelenséget eredményez, így ez által a társadalom is sebezhetővé válik. Andorka Rudolf meghatározása a következőképpen hangzik: „Deviáns viselkedésnek azokat a viselkedéseket nevezzük, amelyek eltérnek az adott társadalomban elfogadott normáktól. Ilyenek a bűnözés, öngyilkosság, alkoholizmus, kábítószer-

¹ Rosta Andrea (2007): A deviáns viselkedés szociológiája. Loisir Könyvkiadó. Budapest – Piliscsaba. 36. o.

² Uo.

fogyasztás és a lelki betegségek. Ezek a normák társadalmanként eltérőek lehetnek, és korszakonként változhatnak, és hogy a deviancia nem mindig szükségképpen nem mindig káros a társadalom egésze számára.”³

2.2. A bűnözés jelentése a deviáns viselkedési forma területén belül

A deviáns viselkedési formák területén belül különböző deviancia típust különíthetünk el. Szakdolgozatom témájához is mérten a kulcsfontosságú deviancia típus jelen esetben a bűnözés. A bűnözés egyre inkább növekedő, a társadalmakat érintő, negatív hatású tömegjelenségnek tekinthető. Bűnözésről lévén szó, amely jelenségen belül többféle bűncselekmény típus sorolható, a vagyon elleni bűncselekményektől kezdve, az erőszakos, közlekedési és az egyéb bűncselekményekig bezárólag. Gönczöl Katalin a következőképpen fogalmazza meg: „A bűnözés szociológiai értelemben egy heterogén társadalmi jelenség, magában foglalja a legdurvább erőszakos, a vagyon elleni, a közlekedési, a politikai és a gazdasági bűncselekményeket is. Közös vonásuk, hogy a megvalósításukat az adott társadalom az adott viszonyok között büntetőjogi tilalom alá helyezi és az elkövetőkkel szemben büntetőjogi szankciókat alkalmaz.”⁴ A magyar Büntető Törvénykönyv hivatalos jogi megfogalmazása a bűncselekmény jelentéséről így hangzik: „4. § (1) Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.”⁵ **(Btk. 2012. évi C. törvény, 4. § (1))** Emellett nem elhanyagolható megemlíteni azt sem, hogy egy adott társadalom, ahogyan változik akár összetételében, kulturális adottságaiban, vagy fejlődik, esetleg hanyatlik gazdasági területen a bűnözés épp úgy fog ennek megfelelően robbanásszerűen növekedni vagy csökkenni. Tehát a bűncselekmények következménye nem lesz más, mint a társadalomban, illetve a társadalom tagjai felé okozott kár, értendő ez anyagi káron, vagy félelemkeltés címen.

³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába (jegyzetek): URL:

http://www.tanszoba.hu/andragogia/1_1/andb-7051_a_szociologia_alapjai/%5Bt%5Daz_andorka-konyv_jegyzete_2.pdf 2013.10.26.

⁴ Gönczöl Katalin: Devianciák, bűnözés és a megelőzési stratégia = Társ. Szle. 49. 1994. 5. (40-54.) URL:http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_devianciak.pdf 2013.09.13.

⁵ Complex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye URL:http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV 2013.09.13.

2.3. Devianciaelméletek

Miután a deviancia, és az ezen belül megjelenő egy típusa, konkrétan a bűnözés értelmezésre került, az alábbi alfejezetben felvezetem a devianciaelméleteket, amik segítségével a bűnözés hátterében álló okokról szeretnék egy komplex képet alkotni. Minden társadalomban fellelhetőek nem úgy viselkedő emberek, ahogyan azt az alap norma megengedné, elvárná. Különböző magyarázatok születtek a deviáns, avagy a normálistól eltérő viselkedésű személyek megértésére. Minden emberben ott a kérdés, mi vezérelte az adott személyt akár lopásra, akár erőszakos bűncselekmény vagy gyilkosság elkövetésére. Egyes elméletek arra próbálnak választ adni, hogy milyen összefüggések vehetők észre a bűncselekmény és az elkövető normasértő magatartása között. Ahhoz, hogy tisztában legyünk a bűnözés mértékével fontos szempont, hogy az erre felállított elméletek megismerésére törekedjünk. A bűnözésnek van egy pszichológiai és egy szociológiai oldala, ami szorosan összekapcsolódik egymáshoz. Véleményem szerint ezek által lehet igazán jelentést tulajdonítani annak, hogy miért is van bűnözés.

2.3.1. Pszichológiai elméletek

Az alábbiakban a *pszichológiai elméletek* kerülnek bemutatásra. Ebben a fejezetben ismertetem a bűnözésre vonatkozó pszichológiai elméleteket, amelyek a bűnelkövető személyiségekre adnak választ az olvasó számára. Ezek az elméletek több évtizedes kutatások sorozata után a mai napig is egy átfogó, rendszerezett képet alkotnak. A pszichológiai elméletek kiindulópontja a bűnözéssel kapcsolatban *Sigmund Freud*, osztrák ideggyógyorvos nevéhez fűződik. Általánosságban nézve Freud tulajdonképpen nem a bűnözői hajlamokra kereste a választ, azonban az ő gondolatai adtak kiindulási pontot további kutatók számára. „Freud eszméi a bűnözés pszichológiai magyarázataira is hatással voltak, jóllehet ő maga jóformán semmit sem írt a kriminológia témakörében. Későbbi szerzők azonban Freud gondolataiból kiindulva vették fel, hogy az emberek egy kisebbségében „amorális”, pszichopata személyiség alakul ki.”⁶ (Anthony 1995, 144.) A pszichoanalízis elmélete munkája során teljessé lehetett ki. Freud koncepciója az emberi lélekkel és az emberi viselkedéssel kapcsolatos kérdésekre adott választ, így ebből kifolyólag pedig a bűnöző ember komplexusaira. Magyarázatában helyet foglal, hogy az egyén megfelelő lelki állapotához elengedhetetlen az Id, Ego és Szuperego együttműködésének stabilitása.

⁶ Anthony Giddens (1995): Szociológia. Osiris Kiadó. Budapest. 144. o.

(Rosta 2007) Tehát, a freudi elmélet alapján, miszerint a lelki folyamatok e három tartományban zajlanak, fontos mozgatórugója annak, hogy az egyén élete során, milyen viselkedéssel bír. Ez a három tartomány „harmonikusan működik-e vagy sem, attól függ, hogy a szülők a gyermekük szuperegoja irányába hogyan közvetítették az erkölcsi mintákat (ebben nagyon fontos a megfelelő jutalmazás és büntetés), s a gyerek tud-e azonosulni vele. Ebből érthető meg az elmélet egy sarkalatos pontja, miszerint a felnőtt tettei, viselkedése a gyermekkori fejlődés tükrében érhető tetten. Az id, az ego vagy a szuperego fejlődési zavarai előbb-utóbb a személyiség alkalmazkodási, beilleszkedési zavarainak egész sorát generálják. A deviancia – nagyon leegyszerűsítve – ebből kifolyólag egy rosszul kontrollált, addig elfojtott komplexus, egy pszichológiai konfliktus megnyilvánulása, melynek gyökerei a gyermekkorban érhetőek utol”⁷ **(Rosta 2007, 100.)** A pszichoanalízis tehát a gyermekkorban lévő problémákra keresi a választ, vagyis, hogy az egyén gyermekkorában milyen traumákat élt át, ami társadalmi beilleszkedési zavarokhoz vezetett a későbbiekben.

A következő és egyben ismét fontos pszichológiai elmélet *Hans J. Eysenck* angol pszichológus nevéhez fűződik. A kondicionálódási elmélet, miszerint a személyiség kialakulásban játszó tényezők (öröklés, környezet..) mellett a biológiai faktorok is fontos szerepet játszanak a deviáns viselkedés kialakulásában. Eysenck alaptételében a legfontosabb faktorokat három dimenzióban csoportosítja. Ezek az Extraverzió – Introverzió, ami az egyén külső a külvilág felé, illetve a belső, azaz énje felé irányultságát jellemzi. A második dimenzió a Neuroticitás, tehát az egyén érzelmi állapotát jellemzi. A harmadik pedig a Pszichoticitás dimenziója, ahol az erőszakosság, impulzivitás, egoizmus, vagy ennek épp az ellentéte jelenik meg. Ezek a faktorelméletek a bűnözésre adnak választ. Ezt Eysenck vizsgálataiból is kiderül, ahol bűnelkövetőkkel töltetett ki tesztet. Megfigyelte, hogy aki valamilyen bűncselekménynek volt elkövetője, azok kimagaslóan nagy pontszámot értek el a 3 dimenzióban. Eysenck következtetése tehát, hogy a deviáns magatartás kialakulása, a nem megfelelő kondicionálás (fejlődés) eredménye. **(Rosta 2007)** A pszichológiai elméletkehez, szorosan kapcsolódik továbbá a pszichopata személyiség is. „Létezik az úgynevezett pszichopata személyiség. Az ilyen személyiségű emberben nincsenek morális gátlások, nincs megértés és együttérzés más emberek iránt, ezért hajlamosak a más emberekkel szembeni agresszióra, bűnözésre.”⁸ **(Andorka 2006,**

⁷ Rosta Andrea (2007): A deviáns viselkedés szociológiája. Loisir Könyvkiadó. Budapest – Piliscsaba. 100. o.

⁸ Spéder Zsolt (2006): Deviáns viselkedés. In.: Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó. Budapest. 606. o.

606.) A mai modern pszichológia kevésbé használja már a pszichopata kifejezést, leginkább a személyiségzavarokon belül az antiszociális meghatározás a jellemző. Az ilyen személyiségű embereknek kevés a felelősségérzetük. A szociális normákat figyelmen kívül hagyják. A kriminológiai területen kimutatták, hogy a pszichopátáknak (antiszociálisak) lehetetlenség megtanulni, elsajátítani egyes értékkritériumokat. Ebben a személyiségzavarban szenvedő személyek egyáltalán nem tudnak differenciálni jó és rossz között, mert büntudatuk nincsen. Ezáltal az ilyen személyiségzavarban szenvedő szülők is ugyan így nevelik gyermeküket. Elmondható tehát, hogy a pszichopáták és bűnözés kapcsolata meglehetősen komplex tényállás. **(Korinek 2010)**

A meglévő elméletek mellett szeretném megemlíteni még *Schweizer*-t, aki aszociális viselkedésformákat különböztetett meg. Schweizer, „ki a gyermek magatartásában tapasztalható aszociális viselkedésformákat a gyermek sajátos ösztönvilágára, meghatározott ösztönmozgásokra vezeti vissza. Öt aszociális viselkedésformát különböztet meg: a csavargást, a tulajdon elleni vétséget, a testi sértést, a politikai vétséget és a szexuális vétséget. Schweizer megállapítása szerint a csavargás a vándorlási ösztönből, indítóokai a jelen helyzettel való elégedetlenség, az újdonság utáni vágyakozás, a kötődésre való képtelenség. A tulajdon elleni vétségek eredetét csecsemőkori ösztön megnyilvánulásokban keresi. Tulajdonösztönnek nevezi, melynek háttérében a gyermek egocentrikus hajlama húzódik meg. Szerinte ehhez csatlakozik a gyűjtési ösztön és a találási jog. A gyerek ugyanis jogot formál arra, hogy a talált tárgyakat sajátjának tekintse. Az erőszakos vétségek indítékát a rongálási ösztönben látja. Az erkölcsi züllés, a fiatalkori bűnözés helyes megítélése szempontjából az ösztönfolyamatok, a tudattalan fogalmának helyes értelmezése centrális jelentőségű.”⁹ **(Dr. Huszár 1964, 26.)**

A pszichológiai elméletek számtalan kutatással segítették a bűnmegelőzés fejlődését, ám rengeteg tanulmányban olvasható, ahogyan a biológiai elméletek is, hogy „a feltételezések egy része önmagukban sem egyértelműen bizonyítottak, alátámasztottak, másfelől az egyes kutatási eredmények egymáshoz viszonyítva is számos ellentmondással telítettek.”¹⁰ **(Rosta 2007, 106.)**

⁹ Dr. Huszár Tibor (1964): *Fiatalkorú bűnözők*. Tankönyvkiadó Budapest. 26. o.

¹⁰ Rosta Andrea (2007): *A deviáns viselkedés szociológiája*. Loisir Könyvkiadó. Budapest – Piliscsaba. 106. o.

2.3.2. Szociológiai elméletek

A bűnözésre adó kielégítő válaszok leginkább a szociológiai elméletekben lelhetőek fel. „A bűnözés szociológiai megközelítése nagy hangsúlyt fektet a konformitás és a deviancia összefüggésére a különböző társadalmi környezetekben. A modern társadalmak sok különböző szubkultúrát foglalnak magukban, és az a viselkedés, amely megfelel egy bizonyos szubkulturális közeg normáinak, kívülről szemlélve deviánsnak minősülhet. Például egy fiúbanda tagjáról elvárhatják a társai, hogy „belevalóságát” bizonyítandó lopjon egy autót. Sőt egy társadalomban jelentős különbségek figyelhetők meg gazdagság és hatalom tekintetében, ami meghatározza az egyes csoportok előtt nyitva álló lehetőségeket. Olyan bűncselekményeket, mint a lopás és a rablás, korántsem meglepő módon, többnyire a lakosság szegényebb rétegeihez tartozó emberek követnek el.”¹¹ **(Anthony 1995, 145.)**

Mielőtt részletesebben rátérnék az elméletek ismertetésére, fontosnak tartom, hogy a konformitás és a dezorganizáció fogalmak magyarázatra szoruljanak, így az olvasó is könnyebben megérti az elméletek felépítését. A *konformitás*¹², ezen belül a társadalmi konform jelentése nem más, mint, hogy egy adott társadalom jól működik, összhangban van. A *dezorganizáció*¹³ szó jelentése, avagy a dezorganizációs jelenség egy társadalmat tekintve pedig egy jól működő egységet bont meg, felfordulást, fejetlenséget eredményez. Az első legfontosabb szociológiai elmélet *Émile Durkheim* anómia elméletéhez kapcsolódik. Az anómia, más néven törvénytelenység egy újszerű társadalomban úgy jelenik meg, hogy az alapvető normák, illetve szabályok föllazulnak, és ennek hatására a probléma az lesz, hogy újak nem keletkeznek. A társadalmi életben csak akkor létezik konformitás, ha az alapvető (hagyományos) normák és szabályok léteznek. Anómia viszont csak akkor alakul ki, ha ezek a szabályok nem vezérlik az emberi viselkedést. **(Anthony 1995)** Durkheim úgy vélte, hogy a bűnözés egy társadalomban mindig is egy kísérőjelenség lesz. Szerinte a népesség devianciára való hajlama akkor növekszik, ha a gazdasági tényezők a társadalmi eszközök kíséretében növekednek, és ennek hatására gyors változást idéznek elő. Durkheim közösségi lényként értelmezte az embert, aki a hirtelen felgyorsuló ipari fejlődés hatására, mint veszteségnek a kis – és középközösségek

¹¹ Anthony Giddens (1995): Szociológia. Osiris Kiadó. Bp. 145. o.

¹² Konformitás: összhang, egyformaság, azonosság, megegyezés
URL:http://www.tintakiado.hu/dictionary_idegenzotar.php 2013.09.20.

¹³ Dezorganizáció: fejetlenség, felfordulás, felbomlás, szervezetenlenség
URL:http://www.tintakiado.hu/dictionary_idegenzotar.php 2013.09.20.

visszafejlődését tartotta.¹⁴ Ez mellett *Robert K. Merton* bűnözésemélete a feszültséget hangsúlyozza, tehát feszültség akkor alakul ki az egyénben, ha az alapvető normák és a társadalmi válság konfliktust eredményez. Merton elméletet jobban megvizsgálva a társadalomban elfogadott értékek, illetve ezek megvalósítására álló eszközök akadályozottsága közötti konfliktusokra állított fel 5 típust. Az első típusba tartoznak a konformisták, akik az alapvető értékek mellett kiállnak, még ha ezzel érvényesülni még sem tudnak. A második csoport az újítók csoportja, akik a társadalmi értékeket ámbár elfogadják, de törvénytelen eszközök segítségével próbálják mindezeket megvalósítani. Ez a csoport azon bűnözők csoportja, akik ez úton igyekeznek meggazdagodni. A ritualizmus csoportjába azon személyek tartoznak, akik szabálykövetők ám tevékenységüket megszokottságból végzik, minden további cél nélkül. A visszahúzódoók csoportja mind az értékek, mind a célok érvényesítésére használandó eszközöket elutasítják. Az ötödik csoport pedig a lázadóak, akik úgy szintén elutasítanak minden értéket és ehhez kapcsolódó eszközöket, mivel épp maguk akarnak újabb eszközökre és értékekre rávilágítani és ezeket megvalósítani. A hangsúly jelen esetben az érvényesülésen van, tehát azoknál, akik nem tudnak érvényesülni fent áll az a veszély, hogy céljukat törvénytelen eszközökkel éri el. További elméletek mellett *Edwin Sutherland*, amerikai szociológus a bűnözést a differenciális érintkezéssel együttvéve magyarázta. Elmélete szerint az emberek úgy válnak bűnözővé, hogy az adott társadalomban élő bűnözők normáival találkoznak. Úgy gondolta, hogy a kortársközösségek nagy hatással vannak a bűnözői viselkedések elsajátítására, ezek az elsődleges csoportok közvetítik ezeket a normákat. **(Anthony 1995)** Véleményem szerint ez az elmélet egy reális képet ad, hiszen egy többkultúras társadalomban, ahol az egyének közvetlen környezetben élik mindennapjaikat bizonyos mértékben ez a fajta társas érintkezés, hatással van újszerű dolgok megismerésére, még ha az illegális is. Ez persze úgy gondolom, hogy még mindig nem zárja ki azt az eshetőséget, miszerint a fent említett biológiai, illetve a pszichológiai tényezők szerepet játszanak a bűnözői hajlam kialakulásában. További kutatók is foglalkoztak e témával kapcsolatban, *Richard A. Cloward és Lloyd E. Ohlin* például egy olyan bandát vizsgált, amelyik fiatalok bűnelkövetőiből állt. Gondolataim a fiatalon elkövetett bűncselekmények igazolására, miszerint egy adott hátrányos környezet, illetve közösségek kultúrscsoportjai e módon szeretnének érvényesülni, előrébb jutni az adott társadalomban, hogy bűnök

¹⁴ Gönczöl Katalin: Válság – munkanélküliség – büntetőpolitika (p. 84 – 106.) In: A deviancia szociológiája. Szöveggyűjtemény. [Szerk.]: Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára. Bp. Hilscher Rezső Szocpol. Egyesület, 1996. Ua. In: Munkanélküliség. Megoldások és Terápiák. [Szerk.] Gyekiczky Tamás. Bp., Kossuth Kvk., 1990. (p. 158-178.) URL: http://www.fsze.hu/szociologia/szszda/gonczol_valsg_munkanelk.pdf 2013.09.20.

fogságába esnek Cloward és Ohlin írásaiból tekintve kezdenek beigazolódni. „Állításuk szerint ilyen bandák leginkább szubkulturális közösségeken belül keletkeznek, ahol kicsi az esély a törvényes úton való boldogulásra. Ilyenek például a hátrányos helyzetű etnikai kisebbségek közösségei. A bandatagok bizonyos fokig elfogadják az anyagi siker fontosságát, de ezek az értékek a helyi közösségi szubkultúra szűrőjén keresztül jutnak el hozzájuk. Az olyan környékeken, ahol szervezett alvilág működik, a bűnöző szubkultúra segíti a fiatalokat, hogy a zsebtolvajlástól eljussanak a bűnözés felnőtt világába.”¹⁵ **(Anthony 1995, 147.)** A szociológiai elméletek ismertetése végén szeretném megemlíteni még, a bűnözés magyarázataira felállított elméletek mellett a címkézés elméletet, ami úgy vélem, hogy az egyik legátfogóbb és összefüggőbb nézet. A felvetés, miszerint eredendő bűncselekménynek semmilyen cselekedet sem minősül egymagában. Az, hogy valójában mit is tekinthetünk bűncselekménynek a hatalom tényleges birtokosai ítélik meg. Értendő ez a bíróságon elhangzott jogszabályok határozatánál, ehhez kapcsolódóan a rendőrség és javítóintézetek jogi értelmezésében. **(Anthony 1995)** Fejezetem zárógondolataiban elmondható tehát, hogy maga a bűnözés egy komplex, azaz összetett fogalom, ami magába foglal különösebbnél különösebb bűncselekmény formát, amit kutatók számos oldalról igyekeznek meghatározni egyéb tudományterületen belül. A bűnözés, mint tömegjelenség tehát nem csupán egy tudományterülethez tartozó vizsgálati okság, hiszen mint társadalmi probléma, mindig is foglalkoztatta az embereket.

2.4. Bűnözési kép magyarországi viszonylatban a rendszerváltás óta

Dolgozatom e részében egy átfogó képet szeretnék nyújtani az olvasó számára, mégpedig a rendszerváltást követő időszakról kezdődően a magyarországi bűnözés helyzetéről. Az alábbi fejezethez mérten szemmel láthatóan egy olyan jelenségről beszélhetünk, aminek statisztikai mutatója évről évre növekszik. Az általam leírt adatokon kívül persze egyértelműen leírható, hogy még összetettebb problémáról van szó, és a fejezetemben szereplő információs adatokon kívül még számtalan adatmennyiség reprezentálja a bűnözési kép arányát. Magyarországon a bűnözés a rendszerváltást követően rohamosan megnövekedett. Választ keresve a kérdésemre, tehát, hogy milyen okok származásából eredően növekedett meg ily módon a bűncselekmények száma, rengeteg tanulmányt feltérképezve a következő következtetésre jutottam ennek kapcsán.

¹⁵ Anthony Giddens (1995): Szociológia. Osiris Kiadó. Bp. 147. o.

Gönczöl Katalin írásában „*A bűnözés és bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában*” című cikkében olvasható, hogy a szocializmus válsága idején már a békés társadalmi körülmények mellett a bűnözési problémák egy önálló politikai hangsúlyt kapnak. Ez mellett értendő, hogy a közbiztonsági viszonyok rendkívül romlottak, amihez hozzákapcsolható, hogy a lakosság is félelemben élte mindennapjait. A bűnüldöző és igazságszolgáltatási szervek feladata, hogy a lakosságot megvédje a bűnöző személyektől, ám abban az időben ez reménytelennek tűnő küzdelemnek látszott. A cikkben jól olvasható, hogy a bűnözés szerkezeti felépítésében a szükségletkielégítő bűncselekmények igen kiteljesedni látszottak.¹⁶ Az okokat kutatva a „statisztikai elemzések szerint a kilencvenes években, a magyar társadalomban figyelemre méltó *intragenerációs mobilitás*¹⁷ zajlik. Számottevő – már munkaviszonyban álló – rétegek kényszerülnek pályamódosításra. 1989 és 1995 között a magyar gazdaság jövedelemtermelő képessége visszaesett, ennek következtében a lakosság jövedelme is csökkent. Ennek és a tulajdoni viszonyok változásának következtében a foglalkoztatottak száma 25%-al szintén csökkent, a munkanélküliségi ráta viszont 10% fölé emelkedett.”¹⁸ (Gönczöl – Korinek – Lévai szerk. 1998, 109.) Tehát az első ok, amit említeni lehet és közelebb visz a bűnözés növekedéséhez ebben az időszakban az a munkanélküliség. Ebből kifolyólag a társadalom rohamos tempóval átstrukturálódott, amivel maga a bűnözés is, ezen belül pedig a vagyon elleni bűncselekmények is megnövekedtek. A vagyon elleni bűncselekmények ebből a szempontból szükséglet kielégítő bűncselekmények azok körében fordulnak elő, akiknek létfenntartásuk veszélyben van. Ez a fajta normaszegő viselkedés összefüggésben van a társadalmi, kulturális réteghelyzettel (jövedelem, iskolázottsági szint, lakáshelyzet). Ezzel párhuzamban a bűnözést felerősítő társadalmi tényezők mivoltában fellelhető a *gyermekkori szegénység* is, ami összefügg az iskolai nevelés hiányával. Az iskolai végzettség konkrétan az általános iskolai hiány a bűnelkövetés azon tényezője, ami konkrét összefüggésbe hozható a bűnözéssel. A politikai rendszerváltás a munkanélküliség mellett a *hajléktalanság* megjelenését is követte, mint negatív tényező. 1990-ben közel

¹⁶ Gönczöl Katalin: A bűnözés és a bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában = M. Jog 38. 1991. 11. (646-653.); Esély 1992. 1. p. 42-55.

URL: http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_bunozes_bunmegeleozes.pdf 2013.09.27.

¹⁷ Intragenerációs mobilitás: A társadalmi térben, a társadalmi hierarchiában betöltött különböző pozíciók közötti mozgást a szociológiában mobilitásnak nevezik. Ez a mozgás összekapcsolódhat a földrajzi térben való elmozdulással is (*migráció, szegregáció*). Ha a váltás egy életpályán belül történik, *intragenerációs* mobilitásról, ha a szülők pozíciójához képest, akkor *intergenerációs* mobilitásról beszélünk. Magyar Virtuális Enciklopédia URL: http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/szoc/tarsadalmi_mobilitas.htm 2013.09.27.

¹⁸ Gönczöl Katalin (1998): A bűnözés társadalmi reprodukciója Magyarországon a kilencvenes években. In.: Kriminológiai ismeretek, bűnözés bűnözéskontroll Szerk.: Gönczöl-Korinek-Lévai. Corvina Kiadó. Budapest. 109. o.

200.000 ember, ami Magyarország népességének a 2%-a került a hajléktalanság közelébe. A hajléktalanság, avagy a társadalomból kutasított, elkülönített egyének könnyebben kerülnek a deviáns viselkedés küszöbére, hiszen ezen személyeknek már az életben nincs veszíteni valója, ha el is kapja a bűnüldöző szerv. **(Gönczöl – Korinek – Lévai szerk. 1998)** A gazdaság romlása tehát érezhetően a rendszer változása után kezdett szemmel láthatóan romlani. Ezt leginkább a perifériára kiszorult, kirekesztődött réteg érezte meg. Adatként szolgáló tény, hogy ebben az időszakban nem egyértelmű képet mutat a legdurvább bűncselekmények előfordulása. 1985 és 1990-re eső időszakban az emberölés nem mutat növekvő tendenciát, viszont a rablások száma igen. Ez az idő mondható a veszélyeztettség időszakának, ami az erőszakos bűncselekmények következményeiből fakad. A jelenség aggodalomra adhatott okot, hiszen az 1990-es években a fiatalkorú bűnelkövetők száma is megnövekedett. Gönczöl Katalin cikkében olvasható, hogy a mai növekvő bűnözés főleg a fiatal korosztályból tevődik össze. A 14-18 éves korosztályú fiatalok száma, - akik felelősségre lettek vonva ez időszakban - 88%-kal növekedett, ezzel egyidejűleg a felnőtteké pedig csak 54%-kal. Az adatok jól tükrözik, hogy az 1990-es időszakban a fiatalkorú tettesek 27%-a inkább nagyvárosok megyéiből lett felelősségre vonva.¹⁹ A bűnözés szerkezetileg is változást mutat, hiszen még a '80-as években a vagyon elleni bűncselekmények 60%-át, a '90-es években pedig már a 80%-át tette ki a bűncselekmények száma. Ez mellett pedig a rablások, betörések és erőszakos bűncselekmények száma is növekvő tendenciát mutatott. Életkort tekintve a bűncselekményeket elkövetők a 18-39 éves korosztályba tartozóak. **(Papházi szerk. 2004)** Jól megfigyelhető az erre az időszakra jellemző *urbanizáció*, mint társadalmi jelenség, hiszen az urbanizáció (városiasodás) a bűnözéssel kapcsolatban szoros jelenségnek tekinthető. Már a rendszerváltozás előtt megfigyelhető volt az urbanizáció jelensége, amiről Dr. Lukács Tibor a következőképpen ír: „Hazánkban a szocialista iparosítás, a mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében jelentősen fejlődtek a termelőerők, hazánk ma a közepesen fejlett országok között foglal helyet. A fejlődéssel együtt járt, annak pozitív következménye volt a városiasodás, amelynek következtében új városok születtek, a régiókban pedig jelentősen nőtt a lakosság száma. Érdekes szemügyre venni azt is, hogy milyen jellegű a bűnözés a városokban, és milyen a községekben, a falvakban. A vagyon elleni bűncselekmények túlnyomó többségét a városokban követik el.”²⁰ **(Dr.**

¹⁹ Gönczöl Katalin: A bűnözés és a bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában = M. Jog 38. 1991. 11. (646-653.); Esély 1992. 1. p. 42-55.

URL: http://www.fsze.hu/szociologia/szszda/gonczol_bunozes_bunmegeleozes.pdf 2013.09.28.

²⁰ Dr. Lukács Tibor (1971): Bűnözés és társadalom. Kossuth Könyvkiadó. Budapest. 107-108. o.

Lukács 1971, 107-108.) A fent leírtakhoz kapcsolnám az urbanizáció jelenségét, hiszen a legkiemelkedőbb számokat mutatva a bűnözés Pest megyében, Borsod-Abaúj-Zemplénben, Hajdú-Biharban, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében voltak tapasztalhatóak. 1990 és 2011 között a számok tükrében Budapest volt a bűncselekmények között a bűnözés gócpontja. Ez mellett viszont nem elhanyagolható Somogy és Csongrád megye sem.²¹ A statisztika tehát jól tükrözi, hogy a nagyvárosokban a leggyakoribb a bűnözések száma. A bűncselekmények majdnem 30%-át a fővárosban követik el. Az okokat összegezve tehát, ami jelentősen növelte a bűncselekmények arányát ez időszakban, a politikai rendszer átalakulását tekintően a munkanélküliség növekedése, ezzel párhuzamban a szegénység és a perifériára szorult társadalmi réteg illetve az urbanizáció fejlődése. Úgy gondolom, hogy a feltérképezett információk ok-okozati tényként szolgálnak az erre feltüntetett időszakra.

²¹ Területi Statisztika 2012/3. URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2012/03/patkos_toth.pdf
2013.09.28.

3. Fiatalokorú bűnelkövetők

3.1. A fiatalokorú bűnözés okai, háttere

A fiatalokorú bűnelkövetők iránti érdeklődés mindig is kiemelkedő szerepet játszott a hazai kutatásokban. Ebben a fejezetben választ szeretnék adni azokra az okokra, amik befolyásolják és ráerősítenek a bűncselekmények elkövetéseire. A kérdés az, hogy mik azok a problémák, illetve milyen ok szolgál arra, hogy egy fiatalokorú személy a helytelen útra tévedjen. A fiatalokorú bűnelkövetés feltehető okágai úgy gondolom, hogy egy igen komplex halmazt alkotnak. A helytelen útra térés véleményem szerint nem csupán csak a fiatalokorú személyekben keresendő, hanem a közvetlen környezete is befolyásoló tényezőként hat. Az okági tényezőkbe belekezdve először szeretném felvezetni, hogy kit is nevezünk valójában fiatalokorú személynek. A Büntető Törvénykönyv által ily módon „fiatalokorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”²² **(Btk. 2012. évi C. törvény, 105.§ (1))** Látható, hogy az új törvényalkotás szerint a tizennegyedik életévről, a tizenkettedik életévre csökkent a korhatár. Ez azt jelenti, hogy a tizenkettedik év alatt lévő gyermekkorú személyek ebben az esetben bűncselekmény elkövetésekor nem büntethetőek, viszont a tizenkettedik év fölött felelősségre vonhatóak már a fiatalokorú személyek. „A nevelési helyzet a fiatalokorúak társadalmilag szabályozott élethelyzete. Ennek vannak intézményes elemei (család, oktatási-szakképzési rendszer, a gondozás jogilag körülbástyázott kötelme stb.), egyúttal pedig a személyes kapcsolatok organikusán adott (szülők, testvérek), vagy önkéntesen vállalt (barátok, sporttársak) hálózata. Így a nevelési helyzet viszonyok rendszere. Ezek a viszonyok egyénen túli szerkezetűek ugyan (tehát objektívek), de egyúttal a fiatalokorú tevékenységének, egyéni magatartásának termékei is. A nevelési helyzet társadalmi-történelmi produktum, másrészt tevékeny viszonyok összessége. Mint előbbi, közvetítője és hordozója a társadalom anyagi és szellemi életfolyamatainak. Mint tevékeny személyes viszonyok összessége pedig a fiatalokorú személyiségének alakítója.”²³ **(Szabó 1979, 71.)** Az eltévelyedés, züllés okai elsősorban a közvetlen környezetben keresendő. A legközelebbi környezet ebből adódóan a *család*. A család feladata a gyermeke számára a megfelelő anyagi feltétel és fejlődés biztosítása. Ha ez nincsen

²² Complex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye. URL:http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV 2013.09.28.

²³ Szabó András (1979): A büntett és büntetése. Gondolat Kiadó. Budapest. 71.o.

biztosítva, tehát a gyermekre az elhanyagoltság jellemző, akkor a gyermek veszélyeztetve van. Az, hogy mit is nevezünk veszélyeztetettségnek, az alábbi pár sor definiálja. „Olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.”²⁴ (dr. Katonáné – dr. Herczog 2011, 90.)

A család, mint az elsődleges szocializációs színtér, nyilvánvalóan más szocializációs színtérnél (iskola) előbb formálja a gyermek személyiségét és ezzel párhuzamban határozza meg, hogy az adott társadalomban milyen érvényesülési lehetőség van kilátásban. Az individualizációs folyamatokban, ahogyan a szocializációs folyamatokban is fontos, hogy a család milyen feladatokat is lát el valójában. A szülők által közvetített szocializációs attitűdökből, viselkedésekből tanul és alkot egy képet a gyermek önmagáról és környezetéről. Ez azonban mind a szülő felelőssége, miként és hogyan közvetíti gyermeke felé a megfelelő értékeket, hiszen a gyermek aktív észlelője ezeknek a folyamatoknak. Ki lehet jelenti, hogy a családnak rendkívül fontos érték közvetítő szerepe van. Minden viselkedés, minden cselekvés számtalan normát, szabályt és szokásokat hordoz magában. A gyermek fejlődését meghatározza, és egyben befolyásolhatja is a **szülők nevelési stílusa**. Szülői nevelési stíluson belül két féle dimenziót különböztetünk meg, ami befolyásolhatja a gyermek személyiségének alakulását. Az első a kontroll dimenzió, amely az engedékenységre és a korlátozottságra utal, illetve az emocionális dimenzió, amely a meleg-elfogadó és hideg-elutasító szülői magatartást jellemzi. A két dimenzió ez által négy fajta attitűdöt fog eredményezni, amik az alábbiak: meleg-engedékeny, hideg-engedékeny, meleg-korlátozó és hideg-korlátozó. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy az első kettő attitűd az agresszivitást, még az utolsó kettő attitűd pedig a szorongást fogja befolyásolni a személyiség alakulásában. Három szülői nevelési stílust különítünk el: az autoriter, engedékeny és autoritatív. Az **autoriter szülő** egy hideg-engedékeny, illetve hideg-korlátozó nevelési stílust képvisel. Ez nevelésében vissza is tükröződik. Sok esetben megfélemezik gyermekéről, a jutalmazás és büntetés nem érvényesül, nem foglalkozik gyermekével. Konfliktus helyzetben viszont előjön a szülő autoriter viselkedése (hatalom érvényesítése) és agresszíven lép fel gyermekével szemben. Ennek következtében az agresszív, antiszociális magatartás jobban érvényesül, ami társadalmi beilleszkedési zavarokhoz is vezethet. A kutatások egyértelműen igazolják, hogy az autoriter szülők nevelési stílusa összekapcsolódik a későbbi agresszív

²⁴ A gyermekvédelem nagy kézikönyve: Jogok és kötelezettségek. In.: Emberi méltósághoz való jog. Szerk.: dr. Katonáné dr. Pehr Erika – dr. Herczog Mária. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest. 2011. 90. o.

viselkedéssel, fiatalkori bűnözéssel és társadalmi beilleszkedési zavarokkal. Az a szülő, amelyik *meleg-engedékeny nevelési stílust* képvisel, nem igazán alkalmaz a szocializációs folyamatokban korlátokat. Ez leginkább a fegyelmezés területén vehető észre, ahol ugyanis következetlen. Gyermeke felé bizalommal fordul, viszont az ilyen gyermekek általában bizonyos szociális helyzetekben nem állják meg a helyüket, és egyáltalán nem tudják, hogyan kell viselkedni, éppen ezért felelősség érzetük is labilis. A harmadik nevelési stílus, azaz az *autoritatív szülő* magatartása a legkiegyensúlyozottabb és megfelelőbb. Nevelési módszerében egyaránt megtalálhatóak a szabályok, de emellett a dicséret és elismerés is (jutalmazás-büntetés). Az autoritatív szülő általában mindent megindokol, elmagyaráz ezzel is segítve gyermekét abban, hogy megértse a rá vonatkozó szabályokat.

A nevelési stílusokon kívül nem elhanyagolható az sem, hogy a *család mit is közvetít*. A család gazdasági helyzete negatív hatásként lehet a gyermek fejlődésére. Hiányzik a megfelelő anyagi, személyi és pszichológiai feltétel a gyermeknevelés hatékonyságához. Az anyagi gondok okozta stressz és depresszió pedig konfliktusokhoz, és önértékelési zavarokhoz vezethetnek. Az anyagi problémák leginkább a szülő magatartásán keresztül nyilvánulnak meg, amik legközelebb a gyermeknek fognak lecsapódni. A hátrányos helyzetű családok szülői kevesebb szociális érzelmeket közvetítenek gyermekük felé, hatalmukat akár fizikai büntetéssel is érvényesíthetik. **(Bagdy – Klein szerk. 2006)** Így a családi hatások talán egyik legsúlyosabb környezeti problematikája, a meglehetősen rossz családi légkör. Ez a fent említett veszélyeztetettség küszöbére tolódik ki, hiszen ilyenkor a gyermek a megfosztottság talaján érzi magát. A szülő közvetlen negatív viselkedése egy igen durva és félelemkeltő helyzetet alakít ki ez által. Ez a gyermek számára is egy állandó feszültségben és nyugtalanságban hiánytalan életvitelt fog eredményezni. Ezzel ellentétben, viszont egy jól funkcionáló családban is felléphetnek meglehetősen súlyos, a környezetre negatív hatással reagáló ártalmak. Amikor a szülő/szülők akadályoztatják gyermeküket a természetes önállósodástól, illetve gátolják a leválási törekvéseit. Ez a fajta akadály a gyermek számára a környezete felől (kortársak) egyfajta kitaszítottságot fog eredményezni. A folyamat pedig egyértelműen egy töréspont lesz a gyermek életében, amely megmérgezi a személyét és jellemét, ezáltal érdeklődése is, a nem megfelelő út felé fogja vezetni. **(Drexlerné 2003)**

A bűnözői személyiség kialakulásában kockázati (védőfaktorokat) különítünk el. Ezen faktorok egysége befolyásolja a fiatalkorú kriminalitáshoz való kapcsolatát. Öt csoportra osztható környezeti faktorokat különböztetünk meg. Az első csoport a *biológiai (genetikai) faktor* csoport, ami más tényezőkkel kapcsolódik. Ezek a biológiai faktorok

rendkívül nehezen választhatóak szét. A második csoport a **pszichológiai faktorok és magatartászavarok** csoportja, amibe tulajdonképpen olyan negatív megnyilvánulások tartoznak, mint például az erősfokú dühkitörések, az önkontroll hiánya, kommunikációs zavarokkal küzdés, sorozatos hazudozások megjelenése, lopás, antiszociális viselkedések. Fejezetem elején említett tényező, mint faktor harmadik csoportja a **család**. Ebben a faktorban megemlíteném, hogy nem csak a gyermek, hanem a szülő is problematikus. Megjegyezhető az is továbbá, hogy ezek a szülők a társadalomban lévő normáktól eltérő értékeket képviselnek. Az értékek mellett az anyagi viszonyok is különbséget mutatnak. Ezek az okok a gyermek felé mind hibásan kialakított normákat, értékeket fognak közvetíteni. Így ezáltal kijelenthető, hogy a családban lévő értékek társadalmi szempontból hibás szocializációs folyamatokat fognak eredményezni. A negyedik fontos faktor csoport a **korosztályi csoport**. Ebben a faktorban a hangsúly a sikerélmény hiányára helyeződik. A sorozatos negatív élmények a családon belül, illetve az iskolában elszenvedett kudarcok sorozata arra készíteti a gyermeket, hogy életkorban és társadalmi szinten hasonló helyzetben lévő egyének társaságát keresi. Az így kialakult kortárs csoport tagjai a sorozatos sikertelenség eredményében valószínűsíthető könnyebben válnak bűnöző személlyé. Az ötödik faktor pedig a **lakókörnyezet**. A lakókörnyezet egy újabb problematikai tényező, hiszen a nehéz sorsú családok, gyermekek egy olyan közegben élnek mindennapjaikat, ahol magas fokú a szegénység, az etnikai kisebbséghez tartozó egyének száma és ebből kifolyólag a bűncselekmények száma is. Ezzel a kaotikus helyzettel az ilyen közegben élő gyermek egyértelműen napi szinten találkozhat, így ez lesz számára a „normális”. **(Korinek 2010)** A kockázati tényezők mellett, ami kiemelkedő szerepet kap és a kutatásokban is bizonyított tényként szerepel, az - az **iskolai végzettség**. Az iskolai végzettség és a kriminalitás közötti kapcsolat egy meglehetősen jól megközelített tényező. A fiatalok bűnelkövetők körében magas arányban jelenik meg az írástudatlanok, illetve bűncselekményük elkövetése miatt abbahagyott iskolai tanulmányok száma. A nyolcadik általános osztályt mindössze 2/3-uk végzi csak el. Az iskola tehát azért fontos vizsgálódási színtér, mert a család után ez az első olyan közösségi színtér, ahol a társadalmi normák kerülnek közvetítésre az egyén felé, és már nem a család felől érkező normák kapnak szerepet. A bűnmegelőzés szempontjából az iskolai oktatásnak és a családi nevelésnek párhuzamban, szoros kapcsolatban kell lennie egymással. Ennek kialakítása pedig társadalmi érdek.²⁵ Jól látható összességében tehát, hogy ezek a bizonyított okok, tényezők

²⁵ Dr. Vavró István: A gyermek – és fiatalok „bűnözésének” néhány kérdése. In.: Család, gyermek, ifjúság. IX. évf. 2000/3 URL: <http://www.csagyi.hu/kutataspolicy/szakirodalom-ajanlo/item/118> 2013.09.30.

befolyásolhatják egy fiatalkorú kriminalitásának elkezdését, bűncselekményének elkövetését. A fiatalkorú bűnelkövetők bűncselekményének elkövetésében tehát a fent említett szocializációs hatások szolgálnak ok-okozati tényezőként.

3.1.1 A fiatalkorú bűnelkövetők bűncselekményeinek típusai

Ahogy az **2.4-es fejezetben** említésre került, a rendszerváltást követő időszakban a bűncselekmények száma rohamosan megnőtt a társadalmi változások következtében. Az 1990-es évektől kezdődően a hangsúly a fiatalkorú bűnelkövetőkre szegeződött, hiszen bűncselekményük száma jelentős mértékű növekedést mutatott. *Vavró István* kutatásából kiderül, hogy „a kriminalitás szempontjából dominánsnak tekinthető korcsoportokban a nőtöbbség még nem jelentkezik.” Az 1991-1997-es időszakban 59. 212 ezer fiatalkorú személyt ítéltek el összesen, ebből a létszámból mindössze 3.910 lány. A fiatalkorú bűnelkövetés szerkezetét tekintve a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak. Az elítéltek majdnem $\frac{3}{4}$ -ét a bíróságok vagyon elleni bűncselekmények elkövetéséért ítélte el. Ez mellett megemlítendő, bár kevés arányban, a közrend elleni bűncselekmények, illetve a személy elleni bűncselekmények száma is. A vagyon elleni bűncselekményeken belül a rablás kimagasló tendenciát mutat a fiatalkorú fiúk körében.²⁶ „Nőtt a jogerősen elítélt fiatalok száma is 12,2%-kal, ami a súlyosabb cselekmények, csoportos elkövetés, többszörös cselekmények magasabb számát jelzi. A fiatalkorúak is legnagyobb arányban (70-80%) vagyon elleni bűncselekményt követtek el. Ezen belül elsősorban lopást (35-40%), betöréses lopást (20-27%), rablást (3-4%), testi sértést (5-7%) és közlekedési bűncselekményt (4-5%). Az utóbbi évek során markáns változás tapasztalható a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények terén. Általánosságban azt lehet mondani, hogy döntő strukturális különbség a fiatalkorú és a felnőtt bűncselekmény elkövetése közt nincs, a fiatalkorúak esetében is a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki a nagyobb arányt, ezen belül is a lopás.”²⁷ **(Papházi szerk. 2004. 64-65. o.)** Ezen bűncselekmények mellett rohamosan növekszik a kábítószerrel visszaélők száma is. Ez azt jelenti, hogy a fiatalkorú nem csak fogyasztóként, hanem kereskedés céljából is tevékenyen részt vesz. Az intellektuális bűncselekményeket elkövető fiatalkorúak száma is megnövekedett –sajnos-, az interneten keresztül megvalósítható cselekmények, illetve a számítógépekkel való

²⁶ Vavró István: Bűnözés és áldozattá válás URL: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a577.pdf> 2013.10.01.

²⁷ Hatvani Erzsébet – Papházi Tibor (2004): Deviancia és szociális fogyatékoság. A javítóintézetekből elbocsátottak utánkövetéses vizsgálatának lehetőségei, tapasztalatai. In: Papházi Tibor (szerk.): Javítóintézet, család, gyermekvédelem. NCSSZI. Budapest. 64-65. o.

bűncselekmények által. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy az elmúlt években egyre inkább kísérő jelenség a durva és erőszakos elkövetési mód. Ez nem csak a bűncselekmény elkövetése előtt, hanem az értékek megszerzése után is értendő, amikor is rendkívül durva módon bántalmazták a sértett személyt. Az emberölésnél megfigyelhető jelenség a fiatalkorúak körében a különös kegyetlenség, nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény, és az előre kiterveltség esete is. **(Papházi szerk. 2004.)**

Az Aszódi Javítóintézet növendékügyi adataiban is jól mutatkozik, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők körében a vagyon elleni bűncselekmények fordulnak elő többször, majd ezt követi a személy elleni és közrend elleni bűncselekmények száma. A közlekedési bűncselekmények és állam elleni bűncselekmények nagyon ritkán fordulnak elő a fiatalkorúak körében.²⁸

3.2. Büntetőjogi intézkedések

Büntetőjogi intézkedések szempontjából a fiatalkorúakra vonatkozó jogszabályok kialakulási ideje a századforduló időszakára esett. A fiatalkorú személyek büntetőjoga tulajdonképpen nem büntetőjog, hanem a fiatalkorúak nevelésének joga. Fontos megemlíteni, hogy ezek az intézkedések, - komplex megfogalmazásban - büntetési rendszerek koránt sem hasonlíthatóak össze a felnőtt személyek büntetőjogával. Tehát az általános megelőzésnek, mint büntetésnek ebben az esetben nincsen „létjogosultsága”. **(Szabó 1979)** „A felelősség hiánya, a bűnösség vizsgálatának mellőzése, a veszélyes állapot, vagy kriminális diszpozíció központi szerepe itt célszerűen szervezett, az egyénben rejlő kriminogén tényezők ellen irányuló, tehát csak a speciális (individuális) prevenció célját szem előtt tartó kényszerrendszabályokat igényel. A büntetési rendszer tehát teljes mértékben a büntettesek személyére szabott nevelő-biztonsági intézkedések együttese. A fiatalkorúakra érvényes büntetőjogi szabályok homlokterében a nevelés gondolata áll. A fiatalkorú büntettesek ügyeiben speciális büntetőjogi szabályok irányadóak. A büntetőjog általános szabálya ugyanis, hogy a felelősség megállapításának szükségszerűen büntetés kiszabása a következménye. Ezzel az általános szabállyal szemben a fiatalkorúak ügyeiben a büntett-büntetés korreláció helyére a büntett-nevelő intézkedés kapcsolata lép.”²⁹ **(Szabó 1979, 20-21.)** Jól látható tehát, hogy a fiatalkorú személyek bűncselekményének következményeként a nevelést, mint büntetőjogi intézkedést kell előtérbe helyezni. A

²⁸ A feltüntetett információk, a Javítóintézet növendékügyéről származnak.

²⁹ Szabó András (1979): A büntett és büntetése. Gondolat Kiadó. Budapest. 20-21. o.

nevelés által bizonyosodik ki, mint „korrigáló nevelés”, hogy a fiatalkorú visszahelyezhető legyen a társadalomba, és ez által hasznos tagjává váljon. „A fiatalkorúak büntetőjogában a nevelés fontossága nem jelenti a kényszer megszüntetését vagy helyettesítését a „tisztá nevelés”, a kényszermentes nevelés eszközeivel, de biztonsági intézkedések bevezetését sem vonja maga után. Mindössze arról van szó, hogy a kriminális büntetés eszközeit úgy alakítsuk át, hogy azok képesek legyenek a fiatalkorú büntetettek életkori sajátosságaihoz igazodva a kényszer útján kifejteni pozitív nevelési hatásukat.”³⁰ (Szabó 1979, 25.) „A fiatalkorúak büntetőjogára vonatkozó nemzetközi dokumentumok az igazságszolgáltatás fejlesztésének fő irányaként a megelőzést, a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének humanizálását, az emberi jogok elsőbbségét határozták meg. Egyszerre kívánják biztosítani a gyermek érdekének, társadalmi helyzetének megfelelő elbánást, mégpedig a reszocializáció, reintegráció érdekében egy olyan büntető-igazságszolgáltatásban, mely a garanciális elvek betartására épül. Tükrözik, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatása nem szociális, társadalmi problémák megoldására létre hívott intézmény, de a bűncselekményre reagálva, a szankciók, beavatkozási formák megválasztásával, és a büntetés-végrehajtás keretében a tett arányosság szem előtt tartásával, a problémák figyelembevételével a speciálprevenციót kell szolgálni.”³¹ (Papházi szerk. 2004, 125.) Összekapcsolható tehát, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők érdekei vannak szem előtt tartva, hogy fejlődésük és nevelésük biztosítva legyenek annak érdekében, hogy ne kövessenek el további bűncselekményeket.

Ennek függvényében a Magyar Büntető Törvénykönyv 2012. évi C. törvény 106. § (1) kimondja, hogy „a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.”³² (Btk. 2012. évi C. törvény, 106. § (1)) A fiatalkorúakra kiszabható szankciók az alábbiak: főbüntetés keretében szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés. Mellékbüntetésként kiszabható a közügyektől való eltiltás, járművezetéstől való eltiltás, kitiltás vagy pénzmellékbüntetés. Intézkedések szempontjából pedig a fiatalkorúakra vonatkozó megrovás, próbára bocsátás, *javítóintézeti nevelés*, kényszergyógykezelés, elkobzás, pártfogó felügyelet. A fiatalkorú bűnelkövetők

³⁰ Szabó András (1979): A büntett és büntetése. Gondolat Kiadó. Budapest. 25. o.

³¹ Hatvani Erzsébet – Papházi Tibor (2004): Deviancia és szociális fogyatékoság. A javítóintézetekből elbocsátottak utánkövetéses vizsgálatának lehetőségei, tapasztalatai. In.: Papházi Tibor (szerk.): Javítóintézet, család, gyermekvédelem. NCSSZI. Budapest. 125. o.

³² Complex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye

URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV 2013.10.22.

körében a szabadságvesztés, mint jogi intézkedés alacsony számú, ugyanis a szabadságtól való megfosztás egy fiatalkorúval szemben érthetetlen. Egy olyan megfosztottság a fiatalkorú számára, amely életkori sajátosságait tekintve torzulást idézhetnek elő. **(Papházi szerk. 2004)** Szakdolgozatom témája révén a javítóintézeti intézkedésekre vonatkozó büntetőjogi szabályozást vázoló fel. A Büntető Törvénykönyv által „javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges.”³³ **(Btk. 2012. évi C. törvény, 120. § (1))** A javítóintézeti nevelés egy olyan speciális büntetőjogi intézkedés, mely intézmény zárt keretein belül a fiatalkorúak hatékony nevelése folyik, annak érdekében, hogy a helytelen útra lépett fiatalokat, különböző pedagógiai-nevelési módszerekkel vissza tudják helyezni a társadalomba. Reszocializációs tevékenységet tekintve, ez a fajta nevelési módszer a fiatalkorúak számára egy „új esélyt” jelentő intézkedés, hiszen a sikeres nevelés hatására csökkenthető az újbóli elkövetés eshetősége. Az alábbi intézkedések arra törekednek leginkább, hogy a fiatalkorúak kapjanak egy figyelmeztető jelzést, ezzel felhívva figyelmüket arra, hogy ne ütközzenek újra törvénybe.

³³ Complex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye
URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV 2013.10.22.

4. Reszocializáció, mint a társadalomba való visszahelyezés folyamata

Ebben a fejezetben a részocializációt, mint a társadalomba való visszahelyezés nevelési módszereiről szeretnék egy komplex képet nyújtani az olvasó számára. Kutatásom területe az aszódi javítóintézet volt, ahol interjúimat az intézményben lévő csoportok nevelőivel készítettem el, a csoportok összetételét, korosztályát, nevelési technikákat, foglalkozásokat és tanulási módszereket feltérképezve. Továbbá fontosnak tartottam, hogy egy átfogó bemutatást írjak magáról a javítóintézetről.

4.1. A részocializáció értelmezése

Kezdetben a részocializáció a 7-18 éves korig terjedő gyermek és fiatalkorú antiszociális bűnelkövető egyénekre összpontosult. 20 éves korig abban az esetben, ha az egyén szakmát tanult és sajátított el. A részocializációs feladatok véghezvitelét családfők végezték segédek, lelkészek, orvosok kíséretében. A családfő volt az a személy, akinek feladatához hozzátartozott a növendékek oktatása, fejlesztése. Nem csupán oktatott, hanem a növendékek számára a szülői mivoltot is pótolta. Tehát a családfő a mindennapjait szoros együttélésben élte a növendékekkel. A családba történő beosztás a vallás erkölcsi oktatás-nevelés, illetve kor, erkölcsi állapot és magatartás alapján zajlott. Kezdetben tehát a zárt részocializációs rendszeri tevékenység a jellemnevelésre, vallás erkölcsi oktatásra és ezzel párhuzamban a szakmatanulásra és munkáltatásra épült.

A későbbi szemléletváltás és gazdasági helyzet tekintetében azonban ez megváltozott. A családokba való beosztás már a munkáltatás a szakképzés szerint történt. A növendékeket már, az erre szakosított tanítók tanították, illetve a fent említett szoros együttélés is megváltozott a nevelők számára. A zárt jellegű intézetek tevékenysége többnyire az 1950-60-as években vett új fordulatot, amikor a cél a pedagógiában az átnevelésre helyeződött. A részocializációt tovább jellemzi, hogy alapvetően mindig a zárt jellegű intézmény (javítóintézet) keretein belül maradt, és így próbált egyenlő értékű maradni. Fontos megemlíteni, hogy a kriminológia a kriminálpedagógiai meghatározásban nevelési célként átvette az „ideális embereszményt”. Ez annyit takar összességében, hogy maga az átnevelés, korrigálás mindössze egy gondolat, ugyanis maga a részocializáció ebben az esetben csak elvéve realizálódik. A részocializáció a fiatalkorú bűnelkövető számára egy

olyan lehetőség, ami által enyhül a nevelési forma, hiszen olyan programok részvételére kötelezi, ami motivációként hat rá. **(Volentics 1999)** Volentics Anna meghatározása szerint „a fiatakorúak reszocializációja olyan komplex és speciális nevelési (fejlesztési) folyamat, melynek célja az antiszociális fejlődésirányú és/vagy bűnelkövető fiatalok speciális szükségleteinek (szociális, nevelési – oktatási, mentálhigiénés, egészségügyi) teljes körű és/vagy célszerű kielégítése által szocializáltsági szintjük javítása, s ezen keresztül társadalmi integrációjuk, reintegrációjuk esélyeinek növelése. A reszocializációs gondozást igénylő fiatalok szocializációs hiányai és/vagy zavarai az *elsődleges* (család) és/vagy a *másodlagos* (iskola, tágabb társadalmi környezet) *szocializációs közegek* mulasztásaiból és/vagy káros hatásaiból, és/ esetleg a *fiatal kedvezőtlen alkati adottságaiból* következnek.”³⁴ **(Volentics 1999, 78.)**

A javítóintézet keretein belül kiemelkedő szerepet kell, hogy kapjon a fiatakorú bűnelkövetők egyéni és csoportos fejlesztése, javító (korrekciós) foglalkoztatása. Fontos, hogy ezeknek a fiataloknak a nevelők segítségével által csökkenjen a kriminalizálódásuk, illetve társadalmi beilleszkedési zavaruk megszűnjön. A növendékek tanulmányát illetően, iskolai felzárkóztatásukra és sikeres munkafoglalkoztatásukra. nagy hangsúlyt fektet a javítóintézet. Viselkedészavaruk (személyiségállapotuk) figyelembe vételével a fiatakorúak foglalkoztatása kiemelkedő tevékenység, amely elősegítheti visszailleszkedési folyamatukat a társadalomba. A javítóintézet egy komplex reszocializációs környezet, ahol a fiatakorú bűnelkövetők nevelése folyik bírósági ítélet alapján. Elmondható tehát, hogy a fiatakorúaknál fontos tevékenység a speciális fejlesztés folyamata. Kiemelt szükségleteik közé tartozik a nevelés-oktatási, szociális szükségletek, mentálhigiénés és egészségügyi szükségletek kielégítése. Azáltal, hogy ezek a szükségletek kielégítésre kerülnek, a fiatakorú bűnelkövetők szocializáltságának szintje változik, ezzel segítve társadalmi visszailleszkedésüket. **(Sárga falak 2005)**

Legfontosabb és kiemelkedőbb pedagógiai feladatokhoz tartoznak az alábbi tevékenységek: A fiatakorú bűnelkövetők számára fontos „*a kulturáltsági szint emelése*. Elsősorban az oktatáson keresztül valósul meg, valamint a csoportkörnyezetben az életmód és a viselkedésmód módosításának eszközrendszerével. A *szocializációs folyamat hiányosságainak pótlása, illetve korrigálása*. Főleg az életmód, életrend kialakításán keresztül a csoportkörnyezetben, az oktatási és munkacsoportok kapcsolatainak segítségével. A *munkavégzéshez szükséges készségek, képességek fejlesztése*. Alapvetően magával a munkafoglalkoztatással, a szakmai oktatással, szakképzéssel, frusztráció

³⁴ Volentics Anna (1999): Gyermekvédelem és reszocializáció. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 78. o.

tolerancia növelésével, s az erkölcsi struktúrák erősítésével, az önkontroll fejlesztésével. *A viselkedés formálása.* Terápiákkal, tréningekkel, a napi rendszerességgel megtartott programokkal és a szűkebb-, tágabb környezet bevonásával. *Az érzelmi élet fejlesztése.* Szorongások oldásával, a reális énkép kialakítása, a referencia személyek, csoportok iránti viszonyulás formálásával, a szabadidő helyes felhasználásával, oktatással, és mindennek felett a nevelőkkel és a társakkal kialakított érzelmi kapcsolatokon keresztül. *Az erkölcsi fejlődés elősegítése.* A tevékenységek rendszeres értékelésével az érzelmi élet fejlesztése által. A testi nevelés és egészséges életmód kialakítása. Az életmód, életrend elemein keresztül és a viselkedésmódosítás eszközzel, a sport-mozgás rendszerességének biztosításával.”³⁵ (Sárga falak 2005, 6.)

4.2. Az aszódi javítóintézet

Ebben a fejezetben egy rövid áttekintést szeretnék nyújtani kezdetektől napjainkig az aszódi javítóintézet fejlődéséről, amit azért tartok fontosnak, mert így az olvasó is rálátást kap arról a pedagógiai rendszerről, ami az intézet falain belül történt, illetve történik. Ezáltal kiderül az is, hogy hogyan alakult a csoportokba történő beosztás, tanulás, szakmatanulás. A jelenlegi pedagógiai rendszerről a javítóintézetben történt kutatásom fog részletesebb rávilágítást nyújtani.

„A javítóintézetek létrejöttét megelőzte a XIX. század végén lezajlott büntetőjogi reform. Ez a folyamat az 1878. évi V. t.c., a Csemegi Kódex megjelenésével kezdődött, amely lehetővé tette, a büntetőjog külön kategóriaként kezelje a fiatalkorúakat.”³⁶ (Papházi szerk. 2004, 128.) Ennek következményeként 1882-ben Dr. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter Aszódon egy akkoriban tönkrement cukorgyár közel 35 hektárnyi területű telkét vásárolta meg 62.000 korona értékben. Az építkezési munkálatokban 3 felügyelő és 50 jó magaviseletű fegyenc vett részt a váci Királyi Országos Fegyintézetből. 1883. március 3-án kezdődtek meg a munkálatok, és rá 4 hónapra júliusban már el is készült az intézet főépülete, amit augusztus 14-én elfoglalhatott az első növendék csoport. 1905-ben pedig már 20 kisebb-nagyobb épület volt felhúzva. A javítóintézet a szabályoknak megfelelően olyan működési rendszert alakított ki, amelyet az igazságügyi minisztérium elrendelt. Ahogy fent is említésre került, abban az időben a fiatalkorú

³⁵ Sárga falak (2005): Az Aszódi Javítóintézet szakmai programja. 6. o.

³⁶ Hatvani Erzsébet – Papházi Tibor (2004): Deviancia és szociális fogyatékoság. A javítóintézetekből elbocsátottak utánkövetéses vizsgálatának lehetőségei, tapasztalatai. In.: Papházi Tibor (szerk.): Javítóintézet, család, gyermekvédelem. NCSSZI. Budapest. 128. o.

elítélteket családokba osztották, aminek az élén a családfő állt. A cél, a növendékek tanítása és tanulásuk ellenőrzése volt, egy családi légkörben. Az alapszabályban előírt mindössze 20 növendék tartózkodhatott egy családban. A javítóintézetben 12-20 éves korosztályú növendékeket neveltek. Kezdetben az elhelyezés osztályozás nélkül ment végbe, majd a későbbiekben a magaviselet volt a meghatározó, ami szerint családokba kerültek. 1890-ben a családok létszáma 20 főről 30 főre emelkedett. Ahogyan a létszám is, a családokba történő beosztás is módosult az idő múlásával. Már nem csak a magatartás szerint osztották be a növendékeket, hanem korukat is figyelembe vették. A családok úgy kerültek kialakításra, hogy az előzőeknél jobb és professzionálisabb nevelési tevékenység valósuljon meg. A svájci példa erre jól bizonyult, így hoztak létre egy vegyes családi rendszert, ami annyit jelent, hogy a növendékeket életkoruk és erkölcsi állapotuk alapján osztották be. Az új növendékek (újoncok) pedig olyan családokba kerültek, ahol volt üres hely. Abban az időben is fontos volt a tisztaság, a rend és fegyelem. A jó erkölcsi magaviseletért, szorgalomért kitüntetés járt, amit a növendékek szalag formában a kabátjukon viseltek. 1893-ban a rendszer ismét megváltozott, amikor az Igazságügyi Minisztérium kiadta utasításba, hogy a kor és az erkölcsi állapot legyen a meghatározó tényező csoportosítás, ugyanis ez a fajta családi rendszer, nevelési szempontból hátráltató.³⁷ A rendszer a későbbiekben további változásokon esett át, amikor ugyanis a magatartás mellett az életkort is szemmel tartották. A gyermeki fejlődés szempontjából kiemelkedően fontos szerepet kapott a vallásos, erkölcsös érzések fejlesztése, és az Istenben való hit. Tantárgyrendszeri felépítés szerint az olvasás, írás, illetve hit- és erkölcsstan volt a leggyakoribb tantárgy. Ebben az időben a vallást tekintően az intézet falain belül az istenbe vetett hit volt a jellemző. Ezen felül minden növendék szigorúan tanköteles volt. A javítóintézet mindenképpen az erkölcsi neveltetésre helyezte a hangsúlyt. Továbbá megemlítendő a munkára való neveltetés, ami tulajdonképpen azt jelenti, hogy ez által a növendék leszámolása után egy tisztességes szakmával a kezében vissza tudjon illeszkedni a társadalomba, és munkát tudjon vállalni. A munkavállalás kezdetleges szempontjából először olyan házimunkára tanították őket, mint az ablaktisztítás és a konyhában való segédletek. Majd ezután következett az ipari és mezőgazdasági munkákban való részvétel. Az intézetben lévő üvegház és növénykert által a kertészeti munkálatokban is részt vehettek. Akik az iparban töltötték munkaidejüket a következők közül választhattak: asztalos, kőműves, könyvkötő, esztergályos, fafaragó, bognár, kerekes, szabó, cipész, kosárfonó, pék, könyvnyomdász, gyermekjáték készítő.

³⁷ Az Aszódi Javítóintézet története. URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet.html> 2013.10.05.

További újítások a szakmaképzésben egy oktatás reformot követeltek, ami azzal járt, hogy nem volt elég csupán a büntettek megjavítása, hanem a meglévő társadalmi körülményekre tekintően, úgy számolhattak le a növendékek, úgy engedhették őket el, hogy egy megfelelő, a jogokat nem sértő tisztességes szakmával a kezükben tudjanak tovább boldogulni a kinti életben. Az 1920-as években a fiatalok bűnelkövetés növekvő tendenciája miatt egyre több növendéket ítelt a bíróság javítóintézeti nevelésre, majd 1942-ben az elítéltek száma 900-ra növekedett meg.³⁸ Az intézet a háborús következmények által 1946. április 12-én nyitotta ki újra kapuit 147 növendékkal és 14 családfővel. Ebben az időszakban a nyolc osztály bevezetése is sorra került, ami változást jelentett az intézmény életében. Az intézet falain belül létrejött egy olyan tanács, amin, havi szinten értékelésre került a családok helyzete. 1957-ben a Művelődésügyi Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztálya az intézetben működő ipari és mezőgazdasági részleget átvette. Az 1960-as években sikeresen elkezdte fejlesztését a gyermekvédelmi rendszer, ami annyit jelentett, hogy nem csak a prevenció jelent meg, hanem a speciális intézményrendszerek kiépítése is. A tárgyi és személyi feltételek változása által 1974-ben a javítóintézet bővült egy további épülettel (otthon épület), ami 480 növendék elhelyezését biztosította. A pedagógiai módszert az „uniformizáltság”³⁹, azaz az egyformaság jellemezte. 1984-ben a módszertani változást a pedagógiai szerkezetváltás, a differenciált bánásmód és a szakmai továbbképzések jellemezték, majd 1991-ben a személyiségközpontú nevelés és a programozott fejlesztés volt a meghatározó. Ma a növendékeket két személyes hálóban helyezik el, ahol a családias légkör ugyan úgy fenn áll. Egy családban (csoportban) 10-12 növendék tartózkodik 2 nappalos gyermeknevelő és 2 éjszakai gyermekfelügyelő gondozása és fejlesztése munkája által.⁴⁰

³⁸ Az Aszódi Javítóintézet története. URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet2.html> 2013. 10.05.

³⁹ Uniformitás: egyformaság, egyöntetűség, egysíkúság
URL: http://www.tintakiado.hu/dictionary_idegenzotar.php 2013.10.05.

⁴⁰ Az Aszódi Javítóintézet története. URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet3.html> 2013.10.05.

4.3. A Kutatás

4.3.1. A kutatás célja

Kutatásom komplex célja az Aszódi Javítóintézetben folyó sajátos reszocializációs nevelési módszerek feltárására orientálódott. Kutatásom folyamatában olyan adatok megismerésére törekedtem, amelyek által választ kaphattam az intézményben folyó munkálatokról, amik a fiatalok bűnelkövetőkkel zajlanak annak érdekében, hogy lehetőségükhöz mértén vissza tudjanak illeszkedni a társadalomba. Az adatokat a következő fókuszpontok alapján vizsgáltam: a fiatalok életkora, iskolázottságuk szintje, szabályokhoz való alkalmazkodásuk, etnikumi hovatartozásuk, társas kapcsolataik, konfliktushelyzetek kezelése, nevelési eszközök, tanulási technikák, alapvető reszocializációs programok az intézet keretein belül.

4.3.2. A kutatás hipotézisei

- I. Feltételezem, hogy a fiatalok bűnelkövetők alacsony iskolázottságúak bekerülésük idején.
- II. Feltételezem, hogy a fiatalok bűnelkövetők a javítóintézeti nevelésük során szabálykövetők.
- III. Feltételezem, hogy a fiatalok bűnelkövetők alkalmazkodóak egymáshoz, illetve társas kapcsolatuk változik a javítóintézeti nevelésük során.

4.3.3. A kutatás módszere és idődimenziója

A fiatalok bűnelkövetők reszocializációs módszereivel kapcsolatos kutatásomat az Emberi Erőforrások Minisztérium Aszódi Javítóintézetében valósítottam meg. A kutatásomat interjú lekérdezésével végeztem el. Az interjú kérdéseit saját magam állítottam össze, amik szorosan kapcsolódtak a fókuszpontok köré. A kérdéseim célirányosak voltak. Interjúmat az intézetben lévő csoportokban dolgozó nevelőkkel készítettem el. Kutatásom idődimenziója keresztmetszeti volt, ugyanis interjúm kérdései a nevelők jelenlegi véleményére, módszereire világított rá. Kutatásom fókuszpontja a demográfiai jellemzőket (korosztály), iskolázottság, szabálykövetést, társakhoz való viszonyokat, programokon való részvételeket, tanítási és nevelési módszereket foglalta magába.

4.4. Interjú a csoportok nevelőivel

Interjúm során a csoport összetételére, illetve a csoporton belül folyó sajátos reszocializációs nevelési módszerekre kaphattam választ.

Az interjú kérdései a nevelőkhöz:

1. Milyen korosztályú növendékek tartózkodnak a csoporton belül?
2. Iskolázottságuk szempontjából a javítóintézetbe utalt növendékek, milyen osztállyal rendelkeznek?
3. Hogyan oszlik meg a csoportban az etnikumok aránya?
4. Milyen szabálytudat, illetve értékrendszerrel rendelkeznek a fiatalok bekerülésük idején?
5. Miket tesz a nevelő annak érdekében, hogy a szabálytudat kialakuljon a javítóintézeti nevelésük során a növendékeknek?
6. Hogyan alkalmazkodnak a fiatalok bekerülésükkor a szabálytudat alkalmazásához?
7. A nevelési módszert tekintve munkája során, milyen eszközöket használ a hatékony nevelés eléréséhez?
8. Hogyan változik a növendékek társas kapcsolata a javítóintézeti nevelésük alatt?
9. Hogyan kezelik a nevelők a csoporton belül kialakuló konfliktushelyzeteket, amik a növendékek között alakulnak ki?
10. Hogyan viszonyulnak a növendékek az intézet által megrendezett sportfoglalkozásokhoz?
11. Milyen tanulási technikával foglalkoznak a nevelők a délutáni tanulási idő alatt?
12. Milyen foglalkozásokon vesznek részt a növendékek a délelőtti, illetve a délutáni időszakban?
13. Milyen arányban oszlik meg a szakmát tanuló növendékek létszáma a csoporton belül?
14. Reszocializációs tevékenységeket nézve, milyen programok folynak a javítóintézet keretein belül?
15. Leszámolásuk⁴¹ idején a növendékek iskolázottságára mi a jellemző?

⁴¹ Leszámolás: Leszámolásnak nevezzük azt az időt, amikor a fiatalok elhagyhatják a javítóintézetet és visszaülleszkedhet a társadalomba.

4.5. Interjúk feldolgozása

Interjúm alapján feltett kérdéseim illeszkednek a feltételezéseimre (hipotézisekre). Az első felvetésem miszerint a javítóintézetbe került növendékek alacsony iskolázottsággal rendelkeznek, illeszkedik a 2-es és 15-ös kérdésemre. Kérdésem bekerülésük kezdetére vonatkozó iskolázottságukat, illetve az intézet elhagyása időpontjában való iskolázottságukra terjedt ki. A második felvetésemre a negyedik, ötödik és hatodik kérdés illeszkedik, ahol a növendékek szabálykövetésére vonatkozóan tettem fel a kérdésemet. A harmadik felvetésem bizonyítását illetően a nyolcadik és kilencedik kérdés adott választ.

A javítóintézetben **(9. sz. melléklet)** a nevelők normál, illetve speciális csoportokban végzik mindennapos munkájukat. A fiatalkorú bűnelkövetők először a Befogadó csoportban töltenek el 1 hónapot, ahol megfigyelés és vizsgálatok zajlanak annak érdekében, hogy elkészüljön a sikeres nevelési-fejlesztési korrekciós terv, hogy ezután csoportokba lehessen osztani a növendékeket. Ahogy a táblázatban **(14. számú melléklet)** is jól kimutatható, az Aszódi Javítóintézetben a 14-19 éves korosztályú fiatalkorú bűnelkövető fiúk reszocializációja zajlik. Többségében 15-19 éves korosztályú növendékek kerülnek be a csoportokba, viszont jelenleg három csoportban (Pszichopedagógiai csoport, Korrekció 2-es és 10-es csoport) 14 éves korú növendék is előfordul, de általában ez a nagyon ritka esetek közé sorolható. Az intézetbe bekerült növendékekre az alacsony iskolázottság jellemző bekerülésük idején, és tanulási képességeikben akadályozottak. A növendékek legfőbb jellemzői közé sorolható a rendkívül alacsony általános iskolai hiányosság, életkorukhoz képest a magas szintű lemaradás és analfabétizmus, hiszen van olyan növendék aki, írni-olvasni nem tud. A „közepes” és „magas” változó azokra a fiatalkorúakra vonatkozik, akik életkorukhoz képest az átlagosnak számított iskolai végzettséggel kerülnek be a javítóintézetbe. A feltérképezett információk szerint a csoportok 60%-ban alacsony, 10%-ban közepes, és 30%-ban magas iskolai végzettségű növendékek tartózkodnak. **(10. sz. melléklet)** A csoportok által összesített adatok alapján, magyar és roma származású fiatalokat fogad be az intézmény, de volt már arra is példa, hogy más etnikumú fiatalkorú is bekerült. A fiatalok szabálytudata és értékrendszere bekerülésük időszakában meglehetősen alacsony szintű. Rendelkeznek ugyan némi szabálytudattal, ez attól függ részben, hogy ki honnan jött, családból vagy intézetből. Akik intézetben nevelkedtek gyermekkoruk óta azoknak már van egy bizonyos szabálytudata, értékrendszere. Akik azonban családból kerültek be a javítóintézetbe kevesebb szabálytudattal rendelkeznek. Nem volt lehetőségük megtanulni,

elsajátítani. Ennek segítése érdekében a nevelők igyekeznek olyan pedagógiai eszközöket alkalmazni, amelyek a hatékony nevelés esetében motiválják a fiatalokat és elfogadtatják velük a javítóintézeti nevelési célokat. Jól kirajzolódik, hogy a szabálytudat megfelelő kialakításához a nevelők 80%-a az egyéni és csoportos foglalkozásokban való perspektívák (nézőpontok) alapján látja sikeresnek ennek alkalmazását, az esetek 20%-ban pedig a csoportos beszélgetések dominálnak. A szabálytudat alkalmazása a növendékek részéről bekerülésük időszakában meglehetősen változó képet mutat. **(11. sz. melléklet)** Nagyon sok esetben megpróbálnak a saját törvényeik alapján érvényesülni a kezdetekben, éppen ezért nehezen tudnak alkalmazkodni Később (körülbelül 1 hónap) azonban kezd tudatosulni bennük az, hogy hogyan kell igazodni és viselkedni, hiszen ez csak őket szolgálja. Ahhoz, hogy a növendékek elfogadják és támogassák az alapvető szabályokat, illetve a javítóintézeti nevelés célját rendkívül sok foglalkozásra és motivációra van szükségük. A hatékony nevelés elérése érdekében a nevelők felől érkező példamutatás nagyon fontos, hiszen elengedhetetlen, hogy milyen értékeket közvetítenek a fiatalok felé. Emellett a csoportok 80%-ban az egyéni és csoportos beszélgetésekre hivatkoztak a nevelők, hiszen meghatározó az egyénileg történő tevékenység is, ami csak egy növendéket érint. A csoportos beszélgetések alatt pedig az éppen aktuális problémákat, hétköznapi történéseket teszik közössé a csoport tagjai. A növendékek társas kapcsolata **(12. sz. melléklet)** a javítóintézeti nevelésük során ugyan változik egymás felé, de ez nem azt jelenti, hogy örökre szóló barátságok köttetnek. Azt jelenti, hogy tudnak egymáshoz alkalmazkodni, megtanulják. Kialakulnak ugyan csak erős magok csoportokon belül, és olyan is észrevehető, amikor egy-kettő növendék a peremhelyzetre szorul. Ebben az esetben a nevelők igyekeznek csoportos foglalkozások keretében összekovácsolni a csoportot, annak érdekében, hogy a peremhelyzetre került fiatalok is be tudjanak illeszkedni az adott közösségbe. Az esetlegesen kialakuló konfliktushelyzeteket, amik a csoporton belül alakulnak ki a növendékek között a nevelők minden csoportban máshogyan oldják meg. Az esetek nagy részében az egyéni beszélgetés és csoportos beszélgetés rajzolódik ki. Vannak olyan csoportok, ahol pedig az adott problémákat egyéni és csoportos megbeszélés alapján oldják meg. A csoportos beszélgetés keretében az adott probléma megbeszélésre kerül, így a fiatalok tanulságot vonhatnak le a meglévő szituációból. A javítóintézet a növendékek számára sportfoglalkozásokat rendez. Vannak kötelező sportfoglalkozások minden csoport számára adott napokon, illetve külön foglalkozások, amiket adott csoport rendez. Külön említésre méltó, hogy a fiatalok külsős intézményekben megrendezett sport versenyekre járnak, ahol sok esetben kiváló

eredményeket érnek el. A növendékek az intézet által megrendezett sportfoglalkozásokat általában szeretik. **(2. és 6. sz. melléklet)** Akadnak olyan esetek is viszont, amikor a növendékek betegségeik hátrányai miatt sajnos nem tudnak részt venni az eseményeken, ők felmentést kapnak. A tanulásra nagy hangsúlyt fektet a javítóintézet. A jelentős mértékű általános iskolai hiányok és iskolai túlkorosság révén a felzárkóztatás, mint pedagógiai feladat az alapfeladatok közé tartozik. Ehhez kapcsolódóan a tanulási technika csoportokon belül is eltérő **(13. sz. melléklet)**. A csoportok 40%-a egyéni és csoportos tanulást alkalmaz kikérdezés kíséretében. 30%-ban az egyéni tanulás jellemző, ezek a növendékek önállóan tanulnak, de a kikérdezés ebben az esetben sem hanyagolható el. A csoportos tanulás szintén a csoportok 30%-ra jellemző ugyan csak kikérdezéses formában. Az intézet pedagógiai felépítése jól láthatóan sérülés specifikusan elkülönült. Ez a tanulási technikák révén is megmutatkozik. Azok számára, akik tanulási képességeikben akadályozottak, vagy hosszabb idő szükséges fejlődésük pozitív változására, kompenzáló (kiegyenlítő) és felzárkóztató programok állnak rendelkezésükre. Az intézményben a nevelési területek közé sorolható az általános iskolai oktatás, mint hatékony munkafolyamat. A növendékeket igyekeznek motiválni, ösztönözni arra, hogy a bent töltött idő alatt végezzék el a nyolc általános iskolai tanulmányokat. **(1. és 8. sz. melléklet)** A délelőtti foglalkozáson a növendékek az iskolában töltik tanulmányaikat, illetve a műhelysoron dolgoznak és tanulnak. Lehetőségük van különböző ipari munkafoglalkoztatási tevékenységekre: kosárfonásra, festő tanfolyamra, faipari- gépi fafeldolgozásra, forgácsoló, esztergályos, szerkezetlakatos és kőműves foglalkoztatásra. **(3.,4.,5. és 7. sz. melléklet)** A délutáni időszakban csendes foglalkozás zajlik, ahol a tanulásra kerül sor és az aznapi események megbeszélésére. Emellett szabadidős és sportfoglalkozások. A szakmát tanulók aránya csoportonként változó. Egy csoport esetében mondható el, hogy nem tanul szakmát, ez pedig a Zárt csoport. A Zárt csoportban azok a növendékek tartózkodnak, akik súlyos magatartászavart mutatnak, vagy az intézet általános szabályzatát súlyosan, vagy több esetben megsértették. Ők a szakmatanulásból ki vannak zárva, a bent töltött 1 hónapos időtartam erejéig. A csoportok 50%-a esetében magas a szakmát tanulók aránya, 40%-ban pedig alacsony. Az Aszódi Javítóintézetben folyó sajátos reszocializációs programok a növendékek szükséglet kielégítési színterén zajlik. A személyiségvizsgáló csoportba tartozik a pszichológus, aki a növendékek aktuális személyiségállapotát vizsgálja, ezen felül pedig értékeli. A rendszeres sportfoglalkozások, amik a fiatalkorúak egészsége érdekében, illetve a szabályok tanulására orientálódott. Ezen kívül az iskolai részleg, ahol az általános iskolai és szaktanfolyami oktatás zajlik. Ezek a tevékenységek kivétel nélkül

egy komplex reszocializációs nevelési módszer halmazt képeznek. A nevelés területén, ahogyan fent is említettem a nevelők, pedagógusok igyekeznek a növendékeket arra motiválni és ösztönözni, hogy a javítóintézetben eltöltött idő során befejezzék nyolc általános iskolai tanulmányaikat, akik pedig szakmát tanultak, szakmai bizonyítvánnyal léphessenek ki az intézet kapuján. A szakmát tanulók aránya megoszló csoportonként. A Befogadó csoport kivételt képez, hiszen ott a bekerült növendékek mindössze 1 hónapot tartózkodnak. Összességében 50%-ban jellemző jelen helyzetben a csoportokon belül a 8 általános iskola befejezése, tehát a felzárkózás sikeres, illetve a szakmai bizonyítvány megszerzése is.

5. Összegzés

Az elvégzett kutatásomról elmondható összegezve, hogy az általam felállított hipotéziseim részben beigazolódásra kerültek. A felvetésem, miszerint a javítóintézetbe utalt növendékek alacsony iskolázottságúak bekerülésük idején beigazolódott, amit a táblázat is jól szemléltet. Rendkívül sok fiatalkorú életkorához képest, tanulmányaiban elmaradott. A 10 csoportot vizsgálva sajnos nagyon kevesüknél mondható el az, hogy korukhoz képest a megfelelő osztályban tanulnak. A javítóintézet reszocializációs tevékenységei lévén, igyekszik ezeket a fiatalokat felzárkóztatni. Széleskörű pedagógiai módszerek segítségével, az iskolai oktatás keretein belül lehetőségük nyílik mindezekre, illetve a szakmai bizonyítvány megszerzésére is. A javítóintézet rendszerszemléletű működése alapján törekedik a reszocializáció komplex biztosítására. A legfőbb cél ennek kielégítésére, hogy az intézetben lévő külön területeken belül dolgozó szakemberek megfelelő kommunikáció segítségével segítsék egymás munkáját, illetve növendékük korigálásra szoruló szükségleteit. A reszocializáció jelen esetben nem a büntetésre helyezi a hangsúlyt, hanem, hogy a fiatalkorú megfelelően vissza tudjon illeszkedni a társadalomba és hasznos tagjává válhasson. Második feltételezésem miszerint a fiatalkorú bűnelkövetők javítóintézeti nevelésük során szabálykövetők részben igazolódott be. Véleményem szerint ennek részletesebb megismerésére szélesebb körű kutatás lefolytatására lenne szükség. Szabálykövetésük meglehetősen változó. Ahogyan bekerülnek, igyekeznek saját törvényeik alapján érvényesülni. Megpróbálnak kibújni a tevékenységek alól. Az idő elteltével elmondható az, hogy tudatosul bennük a helyzet súlyossága, - és bár nehezen -, de elfogadják és tisztában vannak azzal, hogy a bent töltött idő alatt viselkedésük változhat, de ez csak rajtuk múlik. Egymáshoz való alkalmazkodásukról feltételezett hipotézisem realizálódott. Ugyan megtalálhatóak a csoporton belül hierarchiák, ami egy közösséget nézve ugyan elég negatív hatásúak, viszont ennek megoldására a nevelők igyekeznek minél több csoportos foglalkozást szervezni, hogy a fiatalokból a lehető legtöbb pozitív érték a felszínre kerüljön. A javítóintézetnek tehát hatalmas szerepe van a fiatalkori bűnelkövetés kezelésében.

Jelen munkám zárógondolataiként szeretném megemlíteni, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők reszocializációja, ami a javítóintézetben zajlik meghatározója az életük részének. Minden amit, abban az időszakban kap, egy fiatalkorú mialatt bent van,

kimondottan csak az ő szükségleteire irányuló. Véleményem szerint, a probléma ebben az esetben az, hogy amit bent megszerzett értékeket, azt nem biztos, hogy kint az őt körülvevő környezetben meg fogja tudni tartani. Egy teljesen más környezetbe csöppen vissza, mint amit a nevelése korrigálása alatt megtapasztalt. Valószínűsíthető, hogy vagy visszatér abba a környezetbe, azokhoz az értékekhez, ami miatt bekerült, vagy kilép belőle és egy más környezetbe folytatja tovább életét. Úgy gondolom, hogy nem csupán csak a fiatal reszocializációjára lenne szükség ebben az esetben, hanem a család bevonására is egyúttal. Fontos a család, mint támogató és elfogadó környezet. Elfogadni azokat az új értékeket, amiket a gyermek megszerzett bent léte alatt, és nem elítélni.

Moor szavaival zárnám soraimat, aki a gyermekekkel való foglalkozás legalapvetőbb szabályait a következőképpen vázolja fel: „először megérteni, azután nevelni; fontosabb a gyerekekben gyakran begörcsösödött és betemetett pozitív erőknek felébresztése és erősítése, mint a rosszakra való figyelmeztetés; a szülői ház és a tágabb környezet bevonása.”⁴²

⁴² Volentics Anna (1999): Gyermekvédelem és reszocializáció. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 236. o.

6. Felhasznált irodalom

6.1. Nyomtatott szakirodalom:

1. A gyermekvédelem nagy kézikönyve (2011): Jogok és kötelezettségek. In.: Emberi méltósághoz való jog. Szerk.: dr. Katonáné dr. Pehr Erika – dr. Herczog Mária. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest.
2. Andorka Rudolf (2006): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó. Budapest.
3. Anthony Giddens (1995): Szociológia. Osiris Kiadó. Budapest.
4. Dr. Huszár Tibor (1964): Fiatalok bűnözők. Tankönyvkiadó. Budapest.
5. Dr. Lukács Tibor (1971): Bűnözés és társadalom. Kossuth Könyvkiadó. Budapest.
6. Drexlerné Stanchich Ilona (2003): A serdülőkor, veszélyes vizeken. ETO-Print Nyomdaipari Kft. Budapest.
7. Gönczöl Katalin (1998): A bűnözés társadalmi reprodukciója Magyarországon a kilencvenes években. In: Kriminológiai ismeretek, bűnözés bűnözéskontroll Szerk.: Gönczöl – Korinek – Lévai. Corvina Kiadó. Budapest.
8. Hatvani Erzsébet – Papházi Tibor (2004): Deviancia és szociális fogyatékoság. A javítóintézetekből elbocsátottak utánkövetéses vizsgálatának lehetőségei, tapasztalatai. In: Papházi Tibor (szerk.): Javítóintézet, család, gyermekvédelem. NCCSSZI. Budapest.
9. Korinek László (2010): Kriminológia I. Kötet. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest.
10. Korinek László (2010): Kriminológia II. Kötet. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest.
11. Ranschburg Jenő (2006): A családi nevelés. In.: Bagdy Emőke – Klein Sándor (szerk.): Alkalmazott pszichológia. Edge 2000 Kiadó. Budapest.
12. Rosta Andrea (2007): A deviáns viselkedés szociológiája. Loisir Könyvkiadó. Budapest-Piliscsaba.
13. Sárga falak (2005): Az Aszódi Javítóintézet szakmai programja.
14. Spéder Zsolt (2006): Deviáns viselkedés. In.: Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó. Budapest.
15. Szabó András (1979): A büntett és büntetése. Gondolat Kiadó. Budapest.
16. Volentics Anna (1999): Gyermekvédelem és reszocializáció. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

6.2. Internetes hivatkozás:

1. Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába (jegyzetek):
URL: http://www.tanszoba.hu/andragogia/1_1/andb-7051_a_szociologia_alapjai/%5Bt%5Daz_andorka-konyv_jegyzete_2.pdf 2013.10.26.
2. Az Aszódi Javítóintézet története: URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet.html> 2013.10.05.
3. Az Aszódi Javítóintézet története. URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet2.html> 2013.10.05.
4. Az Aszódi Javítóintézet története. URL: <http://www.aszod-afi.hu/intezettortenet3.html> 2013.10.05.
5. Complex Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye.
URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV 2013.09.28.
6. Dr. Vavró István: A gyermek – és fiatalkorúak „bűnözésének” néhány kérdése. In.: Család, gyermek, ifjúság. IX. évf. 2000/3.
URL: <http://www.csagy.hu/kutataspolicy/szakirodalom-ajanlo/item/118> 2013.09.30.
7. Gönczöl Katalin: A bűnözés és a bűnmegelőzés Magyarországon a rendszerváltás időszakában= M. Jog 38. 1991. 11. (646-653.); Esély 1992. 1. p. 42-55.
URL: http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_bunozes_bunmegeleozes.pdf 2013.09.28.
8. Gönczöl Katalin: Devianciák, bűnözés és a megelőzési stratégia = Társ. Szle. 49. 1994. 5. (40-54.)
URL: http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_devianciak.pdf 2013.09.13.
9. Gönczöl Katalin: Válság – munkanélküliség – büntetőpolitika (p. 84 – 106.) In: A deviancia szociológiája. Szöveggyűjtemény. [Szerk.]: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára. Bp. Hilscher Rezső Szocpol. Egyesület, 1996. Ua. In: Munkanélküliség. Megoldások és Terápiák. [Szerk.] Gyekiczky Tamás. Bp., Kossuth Kvk., 1990. (p. 158-178.)
URL: http://www.fszek.hu/szociologia/szszda/gonczol_valsag_munkanelk.pdf 2013.09.20.
10. Konformitás, dezorganizáció jelentése.
URL: http://www.tintakiado.hu/dictionary_idegenszotar.php 2013.09.20.
11. Magyar Virtuális Enciklopédia.
URL: http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/szoc/tarsadalmi_mobilitas.htm 2013.09.27.

12. Területi Statisztika 2012/3.
URL: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2012/03/patkos_toth.pdf 2013.09.28.
13. Uniformitás jelentése.
URL: http://www.tintakiado.hu/dictionary_idegenszotar.php 2013.10.05.
14. Vavró István: Bűnözés és áldozattá válás.
URL: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a577.pdf> 2013.10.01.

Mellékletek

(1. sz. melléklet)

(2. sz. melléklet)

(3. sz. melléklet)

(4. sz. melléklet)

(5. sz. melléklet)

(6. sz. melléklet)

(7. sz. melléklet)

(8. sz. melléklet)

(9. sz. melléklet)⁴³

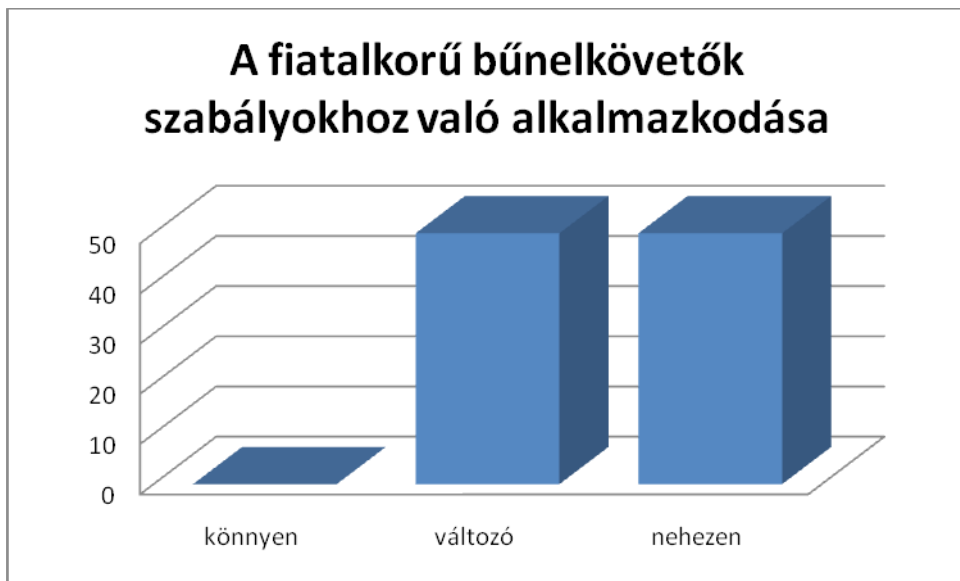

(10. sz. melléklet)

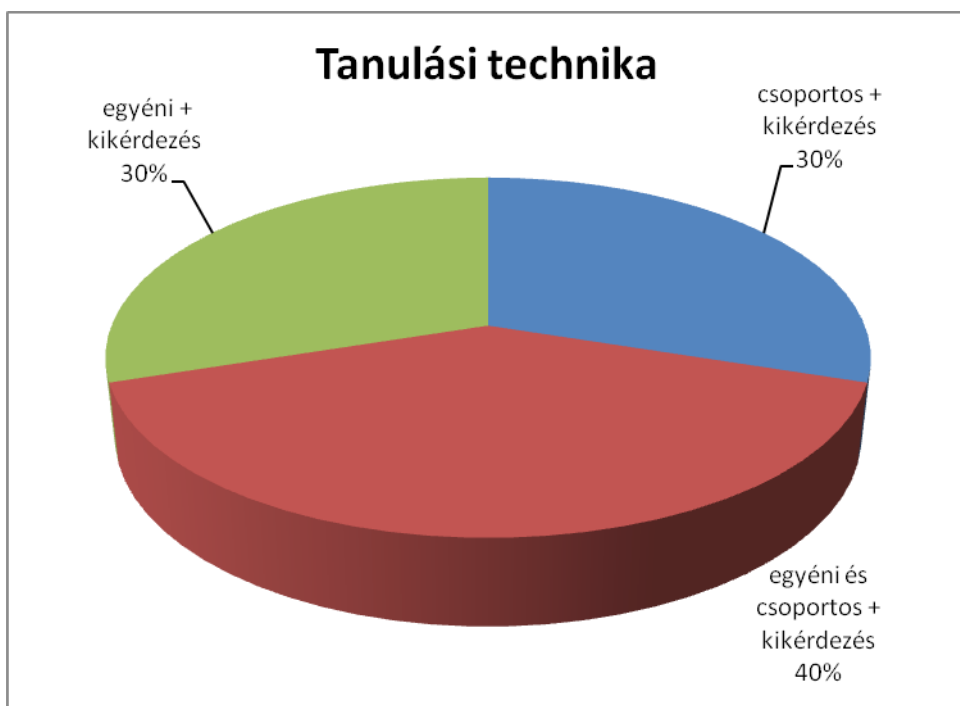
⁴³ A mellékletekben feltüntetett képek (1-9. számú melléklet) az Aszódi Javítóintézet honlapjáról származnak. URL: http://www.aszod-afi.hu/kepek_az_intezetrol.html 2013.10.26.

(11. sz. melléklet)

(12. sz. melléklet)

(14. sz. melléklet, folytatás a következő oldalon található)

CSOPORT	KOR	ISKOLA	ETNIKUM	SZABÁLYTUDAT ÉS ÉRTÉKRENDSZER	SZABÁLYTUDAT KIALAKULÁSA	SZABÁLYOKHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁS	HATÉKONY NEVELÉSI ESZKÖZÖK	TÁRSAS KAPCSOLAT
3-as csoport	16-19	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	változó	egyéni és csoportos beszélgetés	változik
4-es csoport	15-19	magas	magas	alacsony	csoportos beszélgetés	nehezen	egyéni és csoportos beszélgetés	részben változik
7-es csoport	15-19	magas	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	nehezen	egyéni és csoportos beszélgetés	változik
9-es csoport	16-19	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	változó	megfigyelés utáni	változik
10-es csoport	14-19	közepes	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	változó	egyéni és csoportos beszélgetés	változik
Korrekción 1-es csoport	16-18	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	nehezen	egyéni és csoportos beszélgetés	részben változik
Korrekción 2-es csoport	14-19	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	nehezen	egyéni és csoportos beszélgetés	részben változik
Pszicho-pedagógiai csoport	14-18	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	nehezen	egyéni és csoportos beszélgetés	változik
Befogadó csoport	15-18	magas	magas	alacsony	csoportos beszélgetés	változó	csoportos beszélgetés	csak ismerkedés
Zárt intézeti részlegi csoport	15-19	alacsony	magas	alacsony	egyéni és csoportos beszélgetés	változó	egyéni és csoportos beszélgetés	változik

CSOPORT	KONFLIKTUSHELYZETEK KEZELÉSE	SPORT	TANULÁSI TECHNIKA	DÉLELŐTTI ÉS DÉLUTÁNI FOGLALKOZÁS	SZAKMÁT TANULÓK ARÁNYA	RESZOCIALIZÁCIÓS PROGRAMOK	LESZÁMOLÁS (ISKOLA)
3-as csoport	csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni és csoportos kikérdezéssel	Délelőtti foglalkozás: - Iskolai oktatás - műhelysor (szakma tanulás, dolgozás) - mezőgazd. Délutáni foglalkozás: - csendes foglalkozás (tanulás) - Szabadidős foglalkozás - Sport tevékenység - Beszélgetés (Egyéni és csoportos) Az alábbi foglalkozások az összes csoportra kiterjednek. Kivételt képez a Zárt intézeti részleg csoportja, ahol nem tanulnak szakmát a növendékek.	alacsony	- Sportfoglalkozás - Pszichológus - Oktatás - Szakma tanulás - Kreativitásfejlesztés - Munkafoglalkoztatás	nyolc általános és szakmai b.
4-es csoport	egyéni beszélgetés	változó	egyéni kikérdezéssel		magas		nyolc általános és szakmai b.
7-es csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni kikérdezéssel		alacsony		nyolc általános
9-es csoport	csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni kikérdezéssel		magas		nyolc általános
10-es csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni és csoportos kikérdezéssel		magas		nyolc általános és szakmai b.
Korrekción 1-es csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni és csoportos kikérdezéssel		alacsony		nyolc általános
Korrekción 2-es csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	csoportos kikérdezéssel		alacsony		nyolc általános
Pszichopedagógiai csoport	csoportos beszélgetés	nem szeretik	csoportos kikérdezéssel		alacsony		nyolc általános és szakmai b.
Befogadó csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	egyéni és csoportos kikérdezéssel		alacsony		nem tudni
Zárt csoport	egyéni és csoportos beszélgetés	szeretik	csoportos kikérdezéssel	nem tanulnak szakmát	nyolc általános		

Köszönetnyilvánítás

Elsősorban szeretném megköszönni konzulensemnek, Dr. Ludányi Ágnes tanszékvezető tanárnőnek, hogy témaválasztásomat támogatta, illetve dolgozatom megírásánál hasznos ötletekkel és tanácsokkal látott el. Szintén köszönettel tartozom Szarka Attila Igazgató Úrnak, aki kutatásom megvalósításához engedélyezte az Aszódi Javítóintézet helyszínét. Valamint köszönöm az Aszódi Javítóintézetben dolgozó nevelőtanároknak, akik vizsgálatomban részt vettek és munkám során szakmai tapasztalatokkal és információkkal láttak el.

NYILATKOZAT

Alulírott MIKLÓS RITA büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy az általam benyújtott „A FIATALKORÚ BŰNELKÖVETŐK RESSZOCIALIZÁCIÓS NEVELÉSE... AZ ÁRÁD I című szakdolgozat önálló szellemi TERMIÉKEM ÉS TÖRŐKÉZETÉN termékem. Amennyiben mások munkáját felhasználtam, azokra megfelelően hivatkozom, beleértve a nyomtatott és az internetes forrásokat is.

Aláírással igazolom, hogy az elektronikusan feltöltött és a papíralapú szakdolgozatom formai és tartalmi szempontból mindenben megegyezik.

Eger, 2019. év november..... hó ...14... nap

Miklós Rita

aláírás